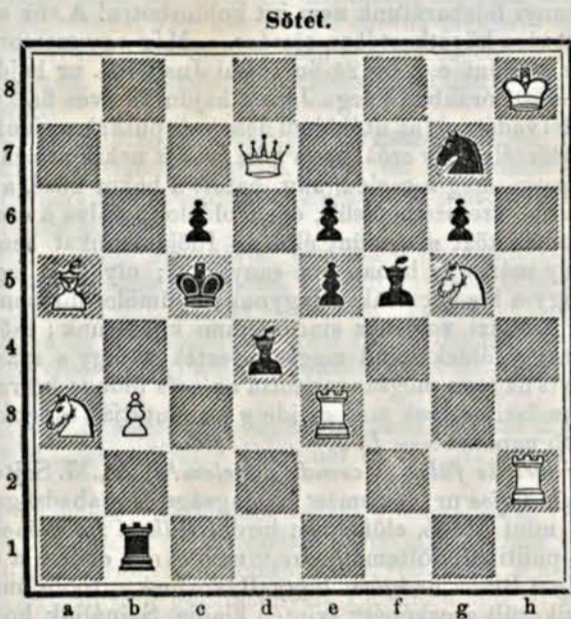

csak áldást lehet kérni reá! Pénztárnokul Staincz Lajos ur kértet fel. — A gyűlés két óra felé feloszolván, a férfiakkal vegyes női társaság az ebédlő-terembe vonult, mely prózai része ez oly és annyi nemes emlékekkel örökített napnak azáltal lett nevezetessé a társaság előtt, hogy Göcse Bertalan ur indítványára el lön fogadva : hogy a mai nevezetes napnak megörökítésére

készítessék egy leirata e nap történetének, mely a jelenlevő összes női-tagok nevei aláírása által hitelesítve, a leleszi országos tekintélyű s híri levéltárba tétessék le. Mi azonnal fogantatitva is lön. Most pedig avval fejezem be rövidik közlésemet, hogy adjon az ég sok oly lelkes honleányt a magyar háznak, mint a Bodrogköz lelkes hölgyei. — K nyi A . . . l.

SAKKJÁTÉK.

71-ik sz. feladvány. — Campbelltől (Londonban).
(E csinos feladvány a „Londoni képes újság” mult heti számában jelent meg. Lapunkban is közöljük, leginkább azért, hogy a híres angol feladványhóst közönségünknek is bemutassuk.)

Világos indul s 3-ik lépésre matot mond.

A 66. számú feladvány megfejtése.

- (Dósa Gáborától.)
Világos. Sötét.
1) H f 4 - g 6 f K f 8 - e 8
2) H e 4 - g 5 tetszés szerint.
3) B lép s F #

Helyesen fejtették meg. Vessprémben : Fülöp József. — *Lessen :* báró Meszéná István. — *Pesten :* Engel Imre, Cselkó György. — *Kis-Kürtösön :* Csemiczky Károly. — *Gy.-Fehérvárott :* Horváth Lajos. — *Parabutyban :* Rothfeld József. — *Monokon :* Skvör Antal. — *B.-Ujvárosban :* Kovács Lajos. — *Balaton-Bogláron :* Bárány Hermina.
Rövid értesítések. Monok : S. A. Az első folytonos sakkal, már négy lépésre mat. A második megjárja. — *Szolnok :* B. B. Majd eltalálta! De egy lépést nem vett ön tekintetbe; c4 - c3 oly akadály, melyet elhárítani nem lehet. — *B.-Boglár :* B. H. Örömmel olvastuk a gyöngéd vonásokat, annyival inkább, mert láttuk, hogy a megfejtés hibátlan.

Színházi napló.

Péntek, apr. 26. „A szép marquisné.” Szomorujáték 5 felv. Irta Kövér Lajos. Hogy oly kisszámú közönség volt jelen, abban, hogy hiszszük, nem csekély érdeme volt a „szép marquisné” személyesítőjének. Az ember nem lehet mindenre alkalmas, bárholgy erőtetí is a doigot.
Szombat, april 27. *Ferenecz Izabella* k. a. utolsó föllépteül : „Hunyady László.” Eredeti operá 4 felv. Zenéjét írta Erkel Ferencz. V. László királyi Bratka riká . . . akarjuk mondani, énekelte. Nekünk akkor tetszett legjobban, mikor, valódi művészzel — hallgatott. Ugy hiszszük, Bratka maga sem vágyódik oly nagy megtiszteltetésre, hogy királylyá tegyék, miért ki-nozzák tehát vele őt is, meg a közönséget is? Ha Hollós-L-né nincs, Bratka énekére aligha meg nem indultunk volna — hazafel. — A szinlap szerkesztőjének megvan az régi jó szokása, hogy az előadás végét többnyire egy órával előbbre teszi, mint valósággal történik. Ezuttal is az állt a szinlapon, hogy : vége 9 után, és haza mentünk 10 óra után. Erre az il-lető egy kissé több gondot fordíthatna. — A színház egészen megtelt.
Vasárnap, april 28. *Károlyi Sándor* első föllépteül : „A cigány.” Eredeti népszimnű 3 szakaszban. Irta *Szigligeti*. Károlyi kolozsvári színész a czimzerepben igen talpraesett játékkal mutatá be magát a fővárosi közönségnek. Mindjárt első fölléptekor meggyőződhattunk, hogy szerződöttese színházunkhoz, nem volna elhibázott lépés. A mai előadás egyike volt a leg-összevágóbbaknak. Sajnáljuk, hogy oly kevés számú hallgatóság volt jelen.
Hétfő, april 29. *Palóczy László* halála miatt a színház zárva volt.
Kedd, april 30. „Dinóhra, vagy a ploermeli bucsu.” Vig opera 3 felv. Irta *Meyerbeer*.
Szerda, majus 1. „*Brankovics György*.” Eredeti szomorujáték 5 felv. Irta *Obornyik Károly*.
Csütörtök, majus 2. „*Báj-ital*.” Vig opera 2 felv. Irta *Romani*. Zené-jét *Donizetti*.

Szerkesztői mondanivaló.

5631. **K. J. Pankota.** A „naplótörődék” igen érdekes részleteket hoz, s közsö-nettel vettük. Gondoskodni fogunk, hogy az, kellő formába öntve, mint rendszeres mű-mielőbb napvilágot lásson.
5632. **Debreczen.** Ps. N. S. A füzetet köszönjük; sok nem fog itt belőle elkelni, miután azt az eredeti francia nyelven már régebben ismerjük. A költemény francia for-dítását eltettük gyűjteményünkbe.
5633. **Szécsénke.** Sajnáljuk, hogy lapunk minden rovatát nem nyomathatjuk eléggé a nagy betűkkel. A V. U. f. évi 15-ik számában, az adakozások rendes rovata alatt olvas-ható többi között ezen tétel is : „I. Szécsénkeről névelten 5 ft.” Tehát az adakozás meg-volt annak idején említve, sőt azt is mondhatjuk, hogy a kezünknl levő nyungta szorít, akkor az illető helyen már át is volt adva. — Az efféle tárgyak nálunk lelkiismeretes pon-tossággal kezeltenek.
5634. **Soskut.** A rajzjal együtt vettük s besoroztuk.
5635. **Sopron.** F. I. Mint több ízben írtak, több rendbeli új fordítás van kezünk-nél, miket a költeménynek egy új kiadása esetére tartogatunk. Ez eset még nem állott be, de várjuk s akkor ön műve sem fog kimaradni. (Mi több, rég óta ki van szedve nyom-dánkban, de később úgy határozunk, hogy többi társaival együtt kellene megjelennie.)
5636. **Az Avar-vár** rajza s leírása iránti ajánlatot K. József úrtól szivesen vesz-szük. A brit Muzzeum megvan.
5637. **Soroksár.** Sch. M. Hogy a páksi izraelita iskola feloszlott, azt a civilisatio érdekeben csak sajnálni lehet. A baj elhárítására ön nem ajánl eszközöket. Az illető elől-járóság tudni fogja teendőit.
5638. **Siklós.** A S. A. „tisztelbeli kávinistaság” ügye már meg van magyarázva lapunk mult számában. Ne feszegessük tovább, s ne csináljunk egy tréfas elnevezésből ko-moly dolgot. Van most s lesz még komoly dolog — elég!
5639. **Harmas párviadal.** Vettük s adjuk.
5640. **Az erdeszet** ügyében több oldalról vettünk cikkeket. A mennyire lapunk köre engedi, használandjuk.

Nyílt tér.*)

Felszólítás. A Vasárnapi Újság folyó év 4-ik számának „Nyílt tér” rovatában közzétett, előfizetett zeneművekre vonatkozó felhívásom óta, a felszólítottak közül : Elter Antal ur a zeneműveket, Kollonicz László ur pedig az előfizetési összeget megküldte; csak Simonffy Kálmán ur nem tette egyiket sem; de késedelmet nem is igazolta; jóllehet az ő „Tárogató”-ja a másik két vállalatnál előbb hirdtetett.
Kénytelen vagyok tehát Simonffy Kálmán urat, vagy a vállalat kése-delmének vizsgolására; vagy : ha az netalán meg nem jelenhetnék, az előfize-tési pénz visszaküldésére ezennel utoljag is felszólítani.
Nagy-Bajomban, april hó 20-án 1861. *Hirtling Boldizsár.*

Nyilatkozat. 1849. évi *Naplóm*, melyből a Vasárnapi Újság 15-ik és 16-ik számaiban egy „Törődék” közöltetett, még 1851-ik évben került ki kezeim közül, — bár tehát ezen „Törődék” közlése ellen különben semmi kifogásom vagy neheztelémem nincs : bizonyos okoknál fogva mindazáltal ezen fentebbi körülményt szükségesnek véltem nyilvánosan kijelenteni.
Azok, kiket a dolog illet, meg fognak engem érteni, — s ez nekem elég. — Kelt Mindszenti pusztán, 1861. év april 24-én. *Sz. D.*

*) E rovatban közölt cikkeikért csupán a sajtóhatóság irányában vállal felelő-séget a Szerk.

HETI NAPTÁR.

Hó-és hetinap	Katholik. és Protest. naptár	Gör.-orosz naptár	Nap-kelet nyug.		Izraelit. naptár	Hold-kelet nyug.		
			6. p.	6. p.		6. p.	6. p.	
Május			April (6)		Igar R			
5 Vasár.	F 5 Gotthard	F 5 Rog.	23 Husvétv.	4 40	7 14	25	2 28	3 1
6 Hétfő	Keresztjári napok.	Bened.	24 Husvétv.	4 38	7 15	26 Pál	2 44	4 6
7 Kedd		Gizela	25 Mark. e.	4 37	7 16	27	3 3	5 10
8 Szerda		Mih. jel.	26 Vazul	4 35	7 18	28 Bjt. Sa.	3 24	6 15
9 Csütörtök	Aldozó cs.	Ald. cs.	27 Simon p.	4 34	7 19	29 [mu h.	3 47	7 20
10 Péntek	Antonin p.	Izaiás	28 Jazon	4 33	7 20	1 Síván	4 17	8 24
11 Szomb.	Beatrix szüz	Mamert	29 9 vértanu	4 31	7 21	2 34. S.	4 25	9 28

Holdnegyed : ● Ujhold 9-ik és 10-ik közötti éjjel 23 p. éjfél 12 óra után.

TARTALOM.

A buda-kanizsai vasut indóháza Budán (képpel). *Zombory Gusztáv.* — A temető-csész. *Pájer Antal.* — Jeszere Polska nie zginie! *Thaly Kálmán.* — Zrini Péter és Fran-gepán Ferencz halála. *Pauler Gyula.* — Felső-borsodi képek (folytatás). — A bölcsék köve (folytatás). — *Tarhaz :* Palóczy László. — *Ghyecz Kálmán* beszéde *Palóczy László* felett. — *Kakas Márton* országgyűlési levelei. *Kakas Márton.* — Irodalom és művészet. — Egy hang a jegyzők és tanítók érdekében. — *Ipar, gazdaság, kereskedés.* Közintézetek, egyletek. Közlekedés. Mi újság? Sakkjáték. Szính. napló. Szerk. mondanivaló. Nyílt tér.

Felelős szerkesztő **Pákh Albert :** (lak. magyar-utca 1. sz.)

Pest, május 12-én 1861.

A Vasárnapi Újság hetenkint egyszer nagy negyedreben 1 1/2 iven jelenik meg. Előfizetési díj Buda-Pesten házhoz küldve vagy postál uton külföldön a Vasárnapi Újságra félre 3 ft., a Politikai Újdonságokkal együtt 5 ft. újpénzben. A Vasárnapi Újság a Magyar Sajtóval együtt (a Politikai Újdonságok nélkül) félre 12 ft., évnegyedre 6 ft. újpénzben. — Az előfizetési díj a Vasárnapi Újság kiadó-hivatalához (Pest, egyetem-utca 4. szám) bérmentve utasítandó. (Szerkesztősi szállítás : magyar-utca 1. szám.)

TELEKI LÁSZLÓ MEGHALT.

A képviselőház elhíresztelt első indítványi ülése május 8-kára volt kitűzve.

Baljóslatu nap! Széchenyi halálanapjának 13-dik havifordulója. Nekünk azonban annyi gyásznapunk van, hogy a végzetes napokban nem lehet válogatnunk. Az ülés, melynek fénypontját Deák Ferencz korszakot alkotó nyilatkozványa képezendő, tíz óra volt kitűzve, s daczára annak, hogy a Muzzeum udvarára sem lehetett jegy nélkül bejutni, a karzatok már kilencz órakor tultömvöltek a pesti közönség színével s a vidékről e napra fölsereglett ünnepélyes alakokkal. A hírlapírók karzatai is telve, s a tanácskozási terem szárnyai a felső tábla tagjai által eltoglalva.

Azt is mindenki tudta már, hogy a remekbeszédre, mit Deák Ferencz tart, Teleki László fog viszonzást mondani, s a viszonzásból tudandja meg az egész világ, hogy a magyar nemzetben a hazaszeretet, az alkotmányi tisztelet és a bátor jogvédelem kérdésében csak egy vélemény van.

Sarkpontja leendett e nap a történetnek! Kilencz óra után a már gyülekező képviselők négyszem közt sugdosva, egy titkot kezdtek egymásnak elmondani; de a mi annyira borzasztó, annyira hihetetlen, annyira leverő volt, hogy mindegyik azt felelte rá : „ah nem igaz ez, ne is híreszteljük.”

A rémhír azonban csak egyre terjedt, mindig csüggedtebb arczok jöttek be az ajtón, az ujon érkezőket suttagó csoportok fogták körül; elszörnyedés az arczokon, sietséges járáskelés ide lenn; fenn a női karzatokon, hol a réműlet okát nem tudhaták, zilált aggodalom, nyugtalan kérdézősködések, a mikre utóbb egy halk felelet hangzott : „Teleki László agyonlőve!”

Utána azonban rögtön : „e hir nem bizonyos! nem lehet elhinni.” Nehány perc múlva érkezett az elnök.

A ki arczára tekintett, az már bizonyos lehetett a baleset felől. Soha ily sápadtnak nem látta senki ez arczot. Vele jött Nyáry, s szemei tele könnyvel. Sok nagy veszély órájában láttam azt a vas embert, de azt a könyvet nem láttam még szememben soha.

Olyan néma csend lett, mint egy igazi sirboltban. E csend alatt az elnököt nézte mindenki, a mint lecsüggesztett fővel járt sokáig fel s alá emelvénye egy ölnyi térén, mintha a mindig kész szónok eszméit nem tudná rendbeszedni most. Végre megszólalt : szerencsétlennek mondá magát, hogy ismét gyász hirt kell jelentenie : az a kit szerettünk, a kit tisztelünk, a kire vártunk — Teleki László meghalálózott. — A elszörnyedés rémhanga zugott fel a teremben. A karzatok csak sokára csendesültek el.

A hon első bölcsé, Deák Ferencz, elfogult kebelvel mondá ki, hogy ily gyász órában a bölcseségnek nincsen hangja. Az ülés szomoruan feloszlott. És a képviselők, a nagy komoly férfiak, a mint he-

lyeikről föllálva, egymás égő szeméibe tekintének, nem állhaták tovább az erőszakot, hanem zokogásra fakadva, borultak egymás nyakába, és sirtak, mint apát vesztett gyermek, — és azt szívzaka-dás volt látni.

A ki érti e szavak súlyát : Teleki László meghalt; az ne szégyenlje könyei hullását, mert bizony nem egy ember, hanem egy ország fájdalomát siratja abban.

Ez még a mi gyászhirekhez szoktatott sziveinknek is nehéz. Nem ma, csak hetek, csak hónapok múlva fogunk arról beszél-hetni, milyen gyászóra volt ez május 8-ának reggelén 9-től 10-ig. A ki megérte, soha el nem felejtí ezt.

Sokat lehet erről gondolni, beszélni keveset. Mutatja a közgyászt a lengő fekete lobogókon kívül, mikkel minden utca telve, a nép arca, melyről minden mosoly letörülve látszik; ugy, hogy mikor egy vidám arcczal találkoznak az utcán, megbotránkoznak benne, s azt mondjuk : jövevény ez, a ki még nem tudja, mi történt?

Sehol multság, zeneszó, játék; a színházak zárva, világítatlan, a kávéházakban a teakeasztalok letakarva; az utcáik tömvé csendes és szomorú néppel.

Délután magán-tanácskozmány volt, ott megtudók, hogy az üd-vezült már rég készült e szomorú utra; tegnap sorba járta ismerő-seit, s többektől elbucszott; némelyiknek csak azt mondá : utra megy, másnak azt, hogy „örökre.” Egy képviselőtársra leányához i-y szólt : „Nézzé meg jól, milyen volt Teleki László, mert nem látja többet.” — Azt mondják, hogy nagyon sokat szenvedett. Legnagyobb terhe volt életének egy „adott szó,” mely ellen szive küzdött, de melyet becsülete megőrizni parancsolt. — Asztalán volt még beszédének vázlata, melyet az nap kellett tartania a képviselőházban.

Iróasztala és ágya között találták a földön hanyatt fekvé, jobb kezének hüvelykujja derékszíjába akasztva, balkeze átlótt szívére nyomva, a kilótt pisztoly lábainál, a másik pisztoly asztalán töltete-nül a félig tölt theacosze mellett. Az egész háznál senki sem hallotta a lövés hangját. Igen kevés vére folyt el.

Azt mondják, hogy balkezzel lötte meg magát. Miért épen ma? miért a legnehezebb napok kezdetén?

Ki hatolhat a holt szívek titkaiba? A tanácskozmány elhatározá, hogy azt a helyet, a képviselők padján, a melyen Teleki László ült, az országgyűlés tartása alatt üresen fogja hagyni.

De mi annál inkább fogjuk őt ott ülve látni, s honszeretettől ragyogó orcáját az üres széken is fölfogjuk keresni s nehéz pillana-tokban dicső szellemének, a ki ott köztünk ül, tanácsát kikérjük!

Áldásunk te rajtad! — áldásod mi rajtunk!

Jókai Mór.

Alkotmányos szelek fúnak,
Hull a levele a búának . . .
Háromszáz év búánata,
Vajha nyoma sem maradna!

Virul a szabadság fája,
Szabadság napja süt rája;
Férgei a virágzásnak,
El-lehullnak, tova másznak.

Gyümölcsöt hoz majd a virág,
Szedegeti egész világ!
Nem lesz többé tiltott alma —
Lesz a nép közös jutalma.

Lombos ága, termő ága,
Rajta népek boldogsága:
Behajlik a palotába —
Szegény ember kunyhójába.

Ki elfárad küzelemben,
Arnykában majd megpihen.
A ki fölé sir, domborul,
Lombjaival reá borul . . .

Megél e fa hegyen, völgyben, —
De nem terem szolgaföldben . . .
Hol a föld hő vértől ázott —
Csak ott tenyész — csak ott, csak ott!

Hol a népjog, egyenlőség,
Egyetértés, testvériség,
Nem pusztá szó, nem hazudság,
Ott virágzik a szabadság!

Hol szűkeblés, önérdék,
Pártviszály s más csunya férgék —
Virágain nem élődnek,
Illatozva ott fejlődnek . . .

Legyen egység szivben, fűben,
És egység a tettenében!
Igy — ha vérszél szembe szállunk —
A pokol előtt megállunk!

Szűcs Márton.

Zrini Péter és Frangepán Ferencz halála.

(Bécsújhelyen ápril 30-án 1671.)

(Folytatás.)

Frangepántól nem lehetett várni, nem követelni Zrini stoicus nyugalmát. Mint a tulvörms embereknél rendszeren, elvei, bátorsága a környezetétől független, környezetével változott. Ellenségei kezében, az elkerülhetetlen halállal szemben elrémült, elsápadt. Az élet, mely neki fényes nevet, vagyont és szerető nőt adott, érdemesnek látszott ragaszkodására. Tiltakozni akart az ítélet ellen, ártatlanságát emlegette, de Abele szavába vágott, lejárt már ennek ideje, engedelmeskedjék a császár parancsolatának. Katonák elvezették és átadták a városi hatóságoknak. A kocsiiban, új börtönében keservesen panaszkodott a császár ítélete ellen, mely még gyónnia sem enged elég időt. A jézuitákat kérte, menjenek kegyelemért könyörögni Lipóthoz. A város bíráját háromszor küldte Abeléhez, halaszsa el a kivégzést, két nap alatt halálra nem készülhet, intézkedéseket lelke üdvösségeért nem tehet. „Elég az a két nap!” — volt Abele válasza. Kegyelemről ne is álmodjék, intézkedéseket nem tehet, mert minde a császáré, majd az gondoskodik lelki üdvösségéről. Este 10 órakor, negyedszeri kérésre végre eljött Molitorral, vizsgálatalára. Frangepán újra említé, hogy oly rövid idő alatt halálra kellőleg nem készülhet. Rimánkodott, csak most ez egyszer bocsásson meg neki a felség, soha többé nem fog ellene vétetni. Ő még fiatal, utolsó ivadéka nemzetségének. Engedelmeikkel levelet fog írni a felséghez, s míg válasz nem érkezik, ne hajtsák végre az ítéletet. „Az nem tehetik — volt Abele válasza — szűnjék meg zúgolódni az ítélet ellen, melyet a felség érettség-fonolás után írt alá. A fejedelmek ítéletei mindig igazságosak. A halál, tekintve nagy bűnét, igen is enyhe büntetés még. Levelet írhat, ugy sem lesz semmi foganatja.” — „Valamennyinek egyszer megbocsátott a császár — veti ellen Zrinire, Nádasdyra utalva — nekem is megbocsáthat.” — „Meg is tette volna — mondá Abele — de Isten dicsősége, az állam, a közbátorság érdekében meg kell halnia. Ne reméljen tehát kegyelmet, ne fecsegetse el a rövid időt, melyben még lelki üdvösségéről gondoskodhatik. . . . készüljön a halálra!”

Eltávoztak. Frangepán küzdelmeivel magára maradván, rögön irt a császárnak. „Reszketek, alig tarthatom a tollat — így kezdé levelét a szerencsétlen ifjú — ma délután hallottam halálíreletemet. Nincs erőm, ugy írni mint kellene, hogy felségedben a kegyelem és keresztény szánalom csak egy szikráját is felköltthessem. Lelkem meg van zavarva . . . olvassa kegyes elnézéssel soraimat. Sirva, zokogva borulok felséged trónja elé. Krisztus sebeire, a szűnyegre érdemeire kérvé, bocsásson meg, nekem éretlen ifjúnak. Tekintve virágzó koromat, melyet oly ifjan kell elvesztenem, fontolja meg, hogy én csak magam vagyok még, régi, nagy családomból,

mely számtalan éven át a felséges háznak, az egész kereszténységnek oly híven szolgált. Ha dicsőséges eleim tettei, hosszúletem legendák nem volnának, pótolja felséged mindenre kiterjedő kegyelmével, és méltóztassék, engem már holtat, életre visszahozni. Nem irtódom a haláltól, parancsára kész voltam mindig utolsó csepp véretem is kiontani: de irtódom és reszketek attól a gondolatától, hogy hűvér keze alatt kell gyalázatosan elvesznem! Oh én szegény boldogtalan ember! Vagy sohasem születtem, vagy ennekelőtte haltam volna meg. Nagy Károly császár kegyelmességében mondani szokta: a holtakat is föl szeretném támasztani. Hasonló kegyesség volt felségedben is mindenkor. Mutassa most is e kegyességét, és adjon engem, már már nyomorultan elveszöt, vissza az életnek. El fogom ismerni, hogy csak felséged irgalmából élek, és életem nem lesz többé az enyém, hanem felségédé. Kegyelem! irgalom! felséges császár! Kérem a szentháromságot, müljék el tölem e keserű pohár, mert lehetetlen, hogy én erőmben, eszemben megfogytokozott ember, egy pár óra alatt lelkem üdvösségéről kellőleg gondoskodhassam. Változtassa a haláltünetét bármely más bűntetésre. Szeretnék többet írni, de gyöngeségem, én szegény! nem engedi. Életem, halált felséged irgalmától várva, maradok legalázatosabb, leghivebb alattvalója, a halál árnyéka Frangepán Ferencz. Ma este hatkor — tevő hozzá utóiratban — átadtak a polgári hatóságoknak, jövő csütörtökön meghalok, ha Isten és felségéd a még hátralevő percekben meg nem szabadítanak.

Abele és Molitor, az éjjel még hivatva Zrininél is megfordultak. Zrini délután meggyónt a guardiánnak, és közönyösen beszélgetett kapuczinusaival. „Akár holnap is meghalok” — mondotta volt nekik, majd Frangepánt említé, neki megbocsátott, „bár ő sodorta a szerencsétlenségbe!” „Mit csináljak vele — veté hozzá — mindketten egyformán veszünk el!” A biztosoknak Tarródy György apródját ajánlá, kinek még valamivel tartozott.

Másnap (ápril 29.) 10 órakor megáldozott, azután egy darabig a biztosokkal beszélgetett szövetkezéséről és kérte őket, mondassanak miséket lelkeért. „A császárnak lesz rá gondolj, mondák vigasztalólag. Délután újra meglátogatták. „Tehát nincs számomra kegyelem? kérde Zrini odavetve, pedig még jó szolgálatokat tehetnék!” — „A szolgálat ideje lejárt — válaszolt Abele — és elkövetkezett a halálának órája!” — „Isten neki! — mondá Zrini, meghalnék én örömet, de nem ily módon!” — „Már nagy urak is így jártak, felelé Abele világtól való modorával, legalább nagy büneért itt, és nem a más világon bűnhődik!” — Zrini hosszú jegeket mutatott nekik, mit kegyes célokra szánt s egy czedulát, melyen két kardja és egy buzogánya felett rendelkezett. A biztosok csak vonakodva vevék át „mert minde a császáré, ő nem rendelkezhetik semmiről!” — „Nem is rendelkezem! — mondá Zrini — ez csak utasítás, mire szeretném fordítani e tárgyakat. Említé gyermekeit, nejét, ki Grätzben zárdában volt fogva *) a császár kegyelmébe ajánlám őket. Tudakozódott, mily módon fog meghalni? „A felség különös kegyelméből — világosítá fel Abele — csak fejét és jobb kezét vágják le, habár gonoszúsága válogatotat kinzásokat érdemelt volna!” — „Kérhetnék a császárt — veté oda Zrini — hogy a kézvesztést elengedje. — „Kérni kérhetjük, de nincs remény, hogy teljesüljön.” — volt válaszuk, bár az enyhítő parancsot zsebükben hordozák.

(Vége következik.)

A bölcsek köve.

(Vége.)

Paracelsus atya orvos volt, kitől már kora ifjúságában nyert oktatást a gyógyászat, csillagászat és alchimiából. Ifjúságában kicsapongó életet élt és sokat utazott, mialatt legfőképen csillagjós-lás és csodagyógyászattal foglalkozott.

Harmincz éves korában már sok országot beutazott, magát doktornak nevezte, habár ellenségei kétségbevitették, hogy valaha főiskolába járt volna, — s elkezdett az akkori egyetem tanrendszere ellen nyilvános beszédeket tartani. Új orvosságok merész alkalmazása által, sikerült néha neki, valóban bámulatos gyógyításokat tenni, mialtal csakhamar általános hirre kapott.

1526-ban a baseli főiskolában természetrajzi és orvostudomá-

*) Hol néhány év múlva örülten meghalt. Kisebbit leánya sorsát nem tudni, a nagyobbik Iona volt, Rákóczy Ferencnek anyja, Tököli Imréné hitvese.

nyi tanszéket nyert. Az akkori szokás ellenére, mely szerint minden egyetemnél kizárólag a latin nyelv volt divatban, ő elég bátor volt, előadásait német nyelven tartani.

Ezen akkoriban hallatlan újítás roppant horder jü és fontoságu volt. A német tannyelv lehetővé tette, hogy előadásait mindenki hallgathassa; és valóban tödultak is seregesen felolvasásaira, mialtal a gyógytudomány a nép közt is nagy mérvben kezdett terjedni.

A régi rendszer czofpos bajnokai természetesen följajdultak a tudomány eme vakmerő megszenteltetésére fölött, s az újítót minden kigondolható módon üldözték; ő azonban nem sokat gondolt elleneivel, előadásait tovább is német nyelven tartá, és hallgatói megtapsolták.

Előadásai egyikén hallgatói egy sajtásagos jelenetnek voltak tanúi. Ugyanis Paracelsus a régi orvosok iratait, mint kevésselebb Luther a pápai bullát, tanítványai szemeláttára megégette, hogy ezáltal is bizonyítsa azok hamis és tarthatlan voltát. „Csizmám talpában is — mondá ez alkalommal — több tudomány van, mint ezen iratokban!”

Paracelsus nem maradhatott soká Baselen, egyes magasállású személyekkel surlódásai kényszeríték, a várost elhagyni. Salzburgban halt meg, igen sanyaru körülmények közt.

Hátrahagyott iratait tanítványai jegyeztették föl előadás közben. Ezekben oly dolgok is foglaltatnak, melyek ellenei azon állítását, hogy tanait részeg föl mondta toll alá, némileg igazolni látszanak; emellett azonban számos nagybecsü és helyes elvek is vannak lerakva munkáiban.

Paracelsus is hitt a bölcsek kövében, sőt kincsekről is beszél, melyeket maga készített; azonban kinyilatkoztatta, hogy az alchemia tulajdonképeni czélja nem aranycsinálás, hanem gyógyszerek készítése; és valóban ezen irányt meg is tartotta az alchemia sok ideig.

Ezáltal e tudomány a tudatlan aranykévek kezeiből az orvosokéba került, mely körülmény annak további fejlődésére kétségkívül jótékonyan hatott.

Mindazonáltal a bölcsek kövének eszméje folyvást fentartá magát, és feltalálásának reménye volt főrugója minden alchemista tevékenységének.

Előállításának módjáról sokat irtak az alchemisták, s lassankint lehetővé vált ezen iratokból kitudni, hogy mint szoktak eljárni munkájokban.

Bár mindnyájan azon meggyőződésben éltek, hogy vétek volna, a nagy titkot, melyet az Isten velök különös kegyelemből közölt, általános használat végett, nyilvánossá tenni; s azt állíták, hogy csupán ez okból beszélnek oly homályosan és talányszertien: mindazonáltal azt sem tarták helyesnek, hogy egyáltalában hallgassanak róla.

Hogy mily homályos mindaz, mit az alchemisták a bölcsek kövéről irtak, kitűnik az ugynevezett „néma könyvből,” melyben nincsenek betűk, hanem az egész eljárás képekben van szem elé állítva.

A mit az egészből ki lehet betűzni, körülbelül így hangzik: A bölcsek követ nem minden ember állithatja elő, arra különös isteni adomány szükséges. Azon szerencse-gyermeke, ki ezzel megáldott, mindenütt, a földben, vízben és levegőben is talál egy állományt: a szűz földet, az ősanagyot vagy Ádám-földét, és ha ez egyszer föltaláltatott — írja Hollandus — a bölcsek kövének előállítására már csak gyermekjáték.

„Az ősanagyból — folytatja tovább Hollandus — a bölcsek higanyát nyerjük, mely különbözik a közönséges higanytól, s mely főföltétele minden érez létrejöttének. Ehhez bölcsészeti aranyteendő, és a vegyülék egy költő-kemenczében, melynek tojásalakúnak kell lennie, hosszabb ideig bennhagyandó. Ezáltal egy fekete testet nyerünk, a „hollófejet,” mely jó ideig melegben tartatván, fehérre változik. Ez a „fehér hattyu.” Ezután a test, tartós és erős tüzelés következtében sárga s végre fénylő veres lesz (a féme királyának bíborpalástja) és ezzel a nagy munka be van fejezve.”

Bármily kimerítőnek látszassanak is ezen s más hasonló leírások, mindamelllett sokkal titokteljesebben vannak tartva, hogysem belőlök ki lehetne venni, minő vegytani eljárás és miféle testek értendők, s hogy általában a fönne említett tüneményeket nem maga a szerző gondolta e ki?

Az alchemistai működések sikerülésének egyik főfeltételét

képezték sok ideig az imádság és bizonyos szavak, melyek ily alkalmakkor mondandók valának. Nincs benne kétség, hogy ezen büvös mondatok lassankint a régi alchemisták és bölcsek ama szokásából fejlődtek ki, melynél fogva ezek, a bizonyos működéshez kívántató időtartamot imádság által határozták meg, a mely szokásra még mai nap is akadunk a közéletben, például a tojás-főzésnél.

Később e mondatoknak, mint időmértéknek jelentősége, elveszett ugyan, de maguk a szavak még folyvást használatban maradtak.

Igy vált idő folytán egy eleinte józan eszme a legbada rabbb képtelenséggé, még oly emberek részéről is, kik azt jóhiszeműleg alkalmazták; de még nagyobb volt a visszaélés, mely e tan következtében szándékos csalók által követetett el. Számtalan kalandor mint aranycsináló járta be az egyes országokat, mesterségek a körülményekhez képest magas, vagy csekélyebb díjért áruba bocsáták, s ugy nyilvános, mint titkos kísérleteket tőnek, melyek által a néző szemeláttára mindenféle aranyat állítottak elő, persze csalással.

Még császárokat és királyokat is erősen érdekelte a titkos mesterség, mely nekik kifogyhatlan kincstárt ígért, a mire gyakran oly nagy szükségök volt. Tartottak saját udvari alchemistákat, kiket aranyal és kitüntetésekkel halmozának el. Ez azonban rendszerint nem soká tartott, mert csakhamar meggyőződtek, hogy aranycsinálók ígéretei csak ámitások voltak, s a helyett hogy pénzt csináltak volna, inkább azt pazarolták. Ilyenkor aztán a fejedelmi kegy haraggá változott, s a csalók börtönbe vetetvén, kizörtötték, hogy a titkot kivallják. S mivel ez uton sem lehetett őket rábírní, hogy kivallják, a mit maguk sem tudtak; aranyfűstös ruhában akasztották fel őket aranyos akasztófára.

Néha sikerült a család, talán a fejedelem egyetértsévével a nép kárára. Így olvassuk, hogy Zsigmond császár második neje (1440). vörösréz és mirenyből ezüstöt csinált. Ezen fehér, ezüsthöz hasonló öntvény akkoriban valódi ezüst gyanánt jött forgalomba a nép között.

II. Rudolf császár egy Schwarzer nevű alchemistát, mestersége jutalmul, nemesi rangra és magas hivatalra emelt. Nem oly szerencsés volt sorsa Kelley angol alchemistának ugyanezen császár udvarában. Ez hazájában jegyzőségi hivatalt viselt, míg végre okirathamítás miatt levágott fülle száműzetett. Most a német császár udvarába jött, kinek szolgálatát felajánlván, szemeláttára a higanyt több ízben aranyra változtatá. II. Rudolf ezért gazdagon megajándékozta és fényes kitüntetésben részesíté. Azonban a császár csakhamar sajnálattal látta, hogy várakozásának a kegyencz alchemista nem felelt meg. Szigoruan követelte Kelleytől, hogy titkát fedezné föl, s midőn ez sem használt, kegyenczét tömlöczbe vetteté, hol az, egy szokási kísérletnél szenvedett esés következtében meghalt.

III. Ferdinánd bizonyos Richthausertől valami tinkturát kapott, melynek segedelmével a higanyt aranyra lehetett változtatni. Ezen aranyból a császár pénzt veretett s az alchemistát bárói rangra emelte. De Richthausernek volt annyi esze, hogy csakhamar visszavonult s a további követelményektől megmenekedett.

I. Leopold császár oly aranyakat is veretett, melyeken, e fölírás volt olvasható:

„Durch Wenzel Seylers Pulver Macht
Bin ich von Zinn zum Gold erwacht.“

Seyler Wenzel is bárói rangot nyert. Akkoriban a fejedelmek nagyon bőkezűek voltak a nemesi diplomák osztogatásában, mert pénzbe nem kerültek. Leopoldnak ezen aranyai később hamisaknak bizonyultak be.

1680-ban egy osztrák jogtudós annyira ment, hogy egy törvényt indítványozott, mely szerint felségsejtő gyanánt büntettesék mindaz, ki a bölcsek kövének létele és az érzátalakulás lehetőségében kételkedni merészel, miután e mesterséggel maguk az uralkodók is foglalkoznak.

Leopold császár udvarában megfordult ama elhírhedt csaló is, ki Don Domenico Conti di Roggiero név alatt oly nagy figyelmet gerjesztett. Ő egy nápolyi paraszt fia volt, s fiatal korában mint szemfényvesztő járt városról városra. Később azt állítá, hogy a bölcsek köve birtokában van s mint alchemista csakhama híressé lett. Brüsselbe, Miksa Emánuel, bajor választófejedelmhez jött,

nek fog tetszeni, hogy Newton, a nagy tudós, szintén azok sorába tartozott, aki a heti illeteket nem voltak képesek fizetni, s hogy a társaság tagja maradjon, a fizetés alóli fölmentésért kelle folyamodni. A fölmentés természetesen meg is történt s tudósunk annál nagyobb erőfeszítéssel igyekvék a társaság céljait előmozdítani.

Az ily kedvezőtlen körülmények dacára is egyes vagyonos-bak hazafiúi áldozatai mellett gyarapodó társaság tulajdon házról kezdett gondoskodni. Howard, a nagylelkű jötevő, az Aroundel ház közelében háztelket ajánlott s tervet is nyújtott az épülethez. De a pénzalap nem akkora, hogy az ajánlott háztelken építhettek volna; kaptak ugyan távol a város belső részétől egy összeomlás-sal fenyegető épületet, de ez sem volt mind távolsága, mind rossz állapota miatt használható, ekként a társaság az összedőléshez közel álló épületet 1300 ft. stb. eladta, elfoglalta a Gresham college-t, melyben még a tüz előtt gyülekezett. A növekedett pénzalaphoz a különféle város-részekből szű adakozások járultak, s így történetesen, hogy Newton indítványára a Crane-Courte-ban csendes helyen, alkalmas helyiségekkel bíró saját házat vehetett, melyben 1710. nov. 8. tartotta első gyűlését. — A társaság működése mindig nagyobb mérvben folyt. 8 osztályal birt ily rendben 1) Erő műtani. 2) csillagászati s optikai. 3) Bonczani. 4) Vegytani. 5) Gazdászati. 6) Kereskedelmi s történelmi. 7) Az addig észlelt természeti tünemények gyűjtésével foglalkozó. 8) Levelezési.

Ez új házában a társaságot ama megtiszteltetés érte, hogy a greenwichi Csillagda felügyelése s igazgatásával bízott meg. Szintén királyi kegy folytán Anglia külföldön levő követéhez utasítás adatott, hogy a társaság érdekeit befolyásuk által előmozdítani törekedjenek stb.

Idő folytán hagyományok, adakozások által tőkésé annyira gyarapodott, hogy 1724. kérelmet nyújtott I. Györgyhez fekvőbirtok vehetéseért. Mikor fogjuk ezt a mi Akademiánkról megírhatni! — A kérvénynek, mint méltán várni lehetett, kedvező eredménye lön, sőt a királyi ház oly figyelemmel csüggött ezen intézeten, hogy a társaság céljaira Sommerset-house egy részét ajánlotta föl, mit a társaság halásan el is fogadott, hol is anyagilag s szellemileg folyton gyarapulva mai nap is működik.

Jelenleg a kir. tudóstársaság tanácsa, az elnököt beszámítva 21 tagból áll.

Van a társaságnak 7 tudós bizottmánya a következő szakokra: mathematica, csillagászat, állat-, növény- és ásványtan, természet- és vegytanra. Könyvtára 42—48 ezer kötetből áll. — Minden belépő tag 10 fontot fizet s azonfölül évenként 1 font fizetésére kötelezi magát. A jelöltnek 6 tag által aláírt ajánló-bizonyítvánnyal kell ellátva lennie. A bizonyítvány a gyűlésben fölolvastatik s a tagok két harmada határoz. Képünk a Sommersetház homlokzatát a Strand-ról mutatja; a gyűlésterem belseje a társaság kitűnő tagjai arcképeivel van díszítve; van benne több mell-szobor is, a többi közt II. Károlyé, mint egyik alapítóé. W. A.

Felső-borsodli képek.

(Folytatás.)

További utunk az ugynevezett *Kakashegy* alatt egy szoroson vezet keresztül, a hol egy *vaskapu* nevű hely van, nevét azon kaputól nyerte, mely által a völgy felső része a portyászó hadak ellen védve volt. Itt a völgy némi vadregényességet is nyer már az egymásra tornyosuló rengetegtől borított hegyek által, melyek között a Bódva hőmpolyög s ezen táj megnyílik, a völgy megrágnál, szántó földek s kaszálóknak adván helyt. Itt tűnik előnkbe

IV. Szendrő.

A Bódva bal partján fölötté regényes helyen; a háttérben a Szuhogyi és Szalonai bércezek, az elő térben pedig a szendrői hegyek, melyek tövén a város térül; fölötté emelkedik nagy vár kastélya.

Szendrő túlélte fénykorát régi várával, mely történetünkben sokszor szerepelt.

Szendrő hajdan hatalmas erősség volt. Azon a kopár hegyen, mely a mostani várkastély fölött emelkedik, ott állott a tulajdonképeni vár, mely Szendrő név alatt ismeretes. De ezen fővár helyét az említett hegyen csak gödrök és kődarabok jelölik, felület elpusztították ember és idő, s azokat szét is hordták!

A mostani várkastély a régi első vár tornyai közé van építve, melyek közül kettő rajzunkon is látszik. Ezen alsó-várral egyetemben erős lehetett Szendrő, mert azt így a Bódva is védte s vize is biztosítva. Most e kastély el van hagyatva s nagy kapuja fölött a fölrás: Magtár, elárulja jelenlegi rendeltetését.

Hogy ki építé a várat? nem tudni. Meglehet, hogy a tatárjáráskor már fönnállott s szenvedett.

Bebek György, ki e vidéken több várnak is ura volt, Szendrőt is birta, már mint várat meg is erősíté az alsó-várat a vitornyokkal együtt ő építé hozzá 1560. táján.

1604-ben Boesky István foglalta el.

1618-ban Bethlen Gábor Kassa felé tartván, ismét elfoglalta Szendrőt.

1640-ben a török hadak csoportjai szállták meg és prédálták föl azt.

1707-ban Rákóczy Ferencz birtokában volt, a mely idő tájban elpusztítottán, soha többé föl nem építettett.

A várkastélyt a birtokos Csáky grófok emelték. Most neje után Pallavicini Rogér őgróf sajátja.

Volt Szendrőn egy zárdája is, melyt 1660-ban gróf Wesselényi Ferencz, Magyarország nádora, építtetett, de ez már egészen elpusztult s helyén, — köveiből, — magtár emelkedik.

(Folytatás következik.)

László Károly levele Amerikából.

(A Vasárnapi Ujság számára.)

XV.

Minatitlan, Mexikó, dec. 1-én 1860.

Eddigi levelemben annyit írtam már ezen tartományról (a mexikói, vagy, mint rendszeren hívják, Tehuantepeki földszorosról), mikép alig van egyéb már, miről írjak, mint annak termékeiről. Ezen levelemben tehát ezekről fogok írni.

Hogy ásványban ezen tartomány mennyire gazdag, nem tudni, mert a rengeteg erdővel borított sziklás nagyobb része még csak illón kutatva sem volt ekkorig. Az arany- s ezüsttérő vidékeket ismerők gyantiják, hogy ezen nemeresz éreket itt rejlenek, s ezen évben két csapat vállalkozók indultak ki Minatitlanból kutatás végett. Költségeik aláírás utján fedeztettek. Ezeknek egy része 3—4 hónap mulva visszatérve, hozott mintegy 3—4 dollár értékű aranyport (melyben a legnagyobb szem szőlőmag nagyságú volt), melyet ők vándorlás, kutatás közben a hegyek közötti patakok medréből mergetett homokból mostak ki. Ezek hiszik, hogy ezen földszorosi hegyekben bőven van arany és ezüst, hogy van vörös réz, vas stb. — Ásványvizet még ekkorig nem fedeztek fel.

A mexikói köztársaság igen hegyes-völgyes nagy ország, s benne mindenféle emelkedettség van a tenger színétől fel 18,000 lábig. Ezért légméréseklete különböző helyein különböző; s bárha a földgömböni helyzete 16—31° északi szélesség, azért benne csaknem minden növényt találhatni, mely a forró és a mérsékelt égjál alatt terem. Mexikó, növényi tekintetben, egyesíti Észak- és Délamerikát, bárha az utóbbihoz jobban hasonlít.

A Tehuantepeki földszoros Mexikónak legdélibb része s helyzete 16—18° északi szélesség; téli közép légméréseklete ugyanaz, mi a hasonló szélesség Afrikában és Ázsiában, p. o. Dél Egyiptom és Kelet-Indiáé; nyári közép légméréseklete pedig az a mi a 12 fokkal jobban északra eső afrikai és ázsiai helyeké, p. o. Kairóé Egyiptomban és Nankingé Chinában. Bárha a Tehuantepeki földszoros roppant kiterjedésű északi és déli lapályai csak néhány lábval vannak a tenger színe fölött terülve, rajtok oly növények is buján teremnek, melyek 5000 lábval magasabban szoktak teremni. Ez annak tulajdonítható, mert azon lapályok levegője, az itt uralgó északkeleti szelek, az északi lapályok roppant nedvessége, s a közellevő magas hegyek által az öt illett mérsékleti foknál alábbra hűtetik. Ezen kedvező mérséklet következtében az ezen földszorosi lakás az Észak-Amerikában, vagy Európa déli s középrészében szülötteknek nem kellemetlen.

Bárha ezen földszoroson, a mérsékelt égjál hegyi fenyőtől (pinus abies) és borostyántól le a forró égjál kókuszdióig, ananász s vaníliaig mindenféle növény megteremne, a magyarhoniak közül itt csak keveset láthatni, fát alig egyebet, mint fenyőt és tölgyet. Midőn a mult nyári kirándulásomban a Sz. Márton-hegyek között egy tanya udvarán, mely a tenger színe fölött mintegy 2000 lábval fekszik egy bokor bodzafát láttam, örömmöm olyan volt, mintha véletlenül egy rég nem látott honfűtársamra s barátomra bukkantam volna e távol forró égjálban.

A Tehuantepeki földszorosi fák között a leghasznosabbak ezek:

A *pálma* számtalan fajai, melyek a lakosoknak edelt, iltözetet, házi-eszközöket, épülettetőt stb. szolgáltatnak.

Gummi-elasztik (*Siphonia elastica*) oly nagy mennyiségben nő a rengeteg-erdőkben, hogy könnyű számítás szerint 10,000 mázsa gummit ki lehetne innen szállítani évenként, de semmitse szállítanak, s az itteni nép is alig használja azt bármire.

A festőfák számtalan fajai teremnek itt, de azok közül csak kettőt vágnak kis mennyiségben kiszállítás végett, u. m. a *Homatoxyton-Campe-*

chianumot és a *Morus tinctoriát*, melyek közül az előbbi vörös, az utóbbi sárga festésre használják.

Terem ezen földszoroson mindenféle keménységű fa, oly puhától s könnyűtől, mint a parafa, s melyet itt a lakosok szintén dugókul használják, oly keményig s nehézig, hogy benne a fejszeel kitérik s melynek sulya a víznél sokkal nehezebb, s azért abban leül, p. o. a *Lignum vitae* és az *Ostrija Mexicana*, melynek semmi férg nem árthat, mely oly hamar sem kopik, midőn lépcsőkül használják, mint a márvány. A tehuantepeki paplakbani lépcsők már 330 évesek, és a rothadásnak, korhadásnak, szúrágásnak semmi jelei még nem mutatkoznak rajta. Vannak ebből oszlopok, melyek már 25 év óta vannak a földben s még rothadni nem is kezdenek. — Igen jó tartós épület-fák teremnek itt nagy mennyiségben. Hanem a leghasznosabb s a legnagyobb mennyiségben levágtott fa itt a *Mahogani* (*Swietenia Mahogani*) és a *Cedrus* (cedrela odorata), melyekből évenként 25—30 ezer tonnat szállítanak ki Északamerikába és Európába. Kevés festőfán és szarvasmarha-bőrön kívül ez az egyetlen terméke a Tehuantepeki-földszorosnak, mely külföldre szállítatik. Az előbbi hajóépítésnél és butork gyártásánál használják, az utóbbiból pedig leginkább szivarládikák készíttetnek, minthogy jó szaga a szivaroknak kellemes illatot kölcsönöz.

A Tehuantepeki-földszoros egyéb fatermékei ezek:

Iatle (*Bromelia Sylvestris*), a kaktusznak egy 4—6 láb hosszú levelű faja. Ennek tövisét az indián asszonyok gombos, sőt varrófüll is használják, nedvét pedig sebgyógyításra. Rostjából, mely a szokott durva czéliránytalan kezeléssel, legkisebb tilolás és gerebenezés nélkül oly finom mint a magyarhoni tilott kender, — a lakosok fonalat, madzagot, kötelet, tarisznyát, zsákokat és durva öltönyt készítenek. Ezen növény vadon is nagy mennyiségben terem, de még nagyobb mennyiségben tenyésztetik, s itt a kender helyét foglalja. — Én azt hiszem, hogy itt a kender is jó sikerrel lehetne tenyésztetni.

A *czukornád* itt vadon is terem. A mivélés alatti czukornád (ha mivélésnek nevezhetni azt, hogy a nádzék a szántatlan irtásban kapart gödröcskébe takartatnak, s a növény alatt csak a gyomtól tisztítottak, de soha nem kapáltatnak) 2—3 hüvelyknyi vastagra, 25—28 iz hosszúra megnő, bőven ad jobb cukrot, mint az *antillesi*, s egy iltvetény, baj s költség nélkül, eltart 6—8 évig. — Ha a haszontalan erdő helye czukornáddal iltvetetnek be, s abból a czukor helyes módon készíttetnek, ez egy roppant jövedelemforrás lenne ezen országnak, míg most a maga szükségére sem terem eleget, sőt Északamerikából az a nagy harminczad mellett is haszonnal hozhatatik be nagy mennyiségben.

Dohány itt kétféle terem, melyek egyike roppant nagy levelű (33×15 hüvelyk), durva, igen erős ízű; de a másik, mely kisebb levelű, a havannaival egyenlő jóságúnak tartatik; de külföldön nem ismeretes, mert csak a belszükség fedezésére is alig termesztetik elég, s az helyben is oly drága, hogy amiatt nem szállíthatatik külföldre, épen úgy, mint a czukor.

Gyapot is csak annyi termesztetik az indiánok által, mennyi házi-szükségeikre (mi szép csekély) elég. A gyapotot magvától ajiakkal választják el egyenkint. Fonás- és szövésmodjuk rendkívül durva és lassu. A gyapot különben finom és helyes mivélés alatt bőven teremne. Ebből készítek ők azon kevés ruhát, melylyel mezletenségüket félig fedik.

Indigó kétféle terem, u. m. *Indigofera Atisoyedes* és *Indigofera tinctoria*. Az előbbi vadon terem igen bőven, az utóbbi miveltetik. Ezen festékből meglehetősen mennyiség vitetik ki külföldre; de sokkal több vithetnének ki, ha czélzerűleg miveltetnék a növény és vétetnék ki belőle a festék.

Kávé vadon is nő. Az imitt-amott rosz mivélés alatt tartott kávéültetvény nem terem eleget a belszükség fedezésére, s az is oly drágán adatik el (54 kr. fontja), hogy Északamerikából azon kávé, mely oda Délamerikából vagy Nyugat-Indiából vitetik, ide nagy harminczad mellett is haszonnal hozhatatik be. Az itt termelt kávé minőségére nézve a legfinomabb.

Rizs termesztésre az itteni föld igen jó s alkalmas, s az bőven fizetne, de alig termesztnek eleget a belszükségre.

Kakao itt kétféle terem, mind kettő igen buján. Az egyik, mely vadon terem, nem igen becültetik. A másik, mely miveltetik, igen finom ízű, illatú. Ebből nagy mennyiség fogyasztatik el a lakosok által, kik azt reggel és este rendszeren isszák, de még nagyobb mennyiség vitetik Mexikó városába, s általában a nyugot-északi államokba, de külföldre drágasága miatt (1 font 1 pft.) nem sok szállítatik.

Vanília az erdőben bőven terem, s bárha csak vadon, az mégis a legfinomabb, s rendkívül nagyságú (egy hüvelyk hosszú 8—10 hüvelyk). Mint-hogy az erdő roppant sűrűsége miatt ezt szedni nehéz és szaporítatlan, s az indiánok is restek utána járni, külföldre ebből igen kevés szállítatik. Rendese, czéleszerű mivéléssel ez igen jól jövedelmezne.

A *Cactus cocinellifer* ezen földszoros délnyugoti részén igen bőven terem, s míg a franciaia chemikai festékek nem találtattak fel s jöttek használatba, a *Cochinelle bogarak* (*Coccus cacti*) itt nagyban termesztettek a lakosok által, s ez nagy pénzforrás volt, mert egy font ára volt 6 ft. 50 kr.; de az említett franciaia festékek feltalálása s használatba hozása után, egy font ára 1 ftra leesett, s ezért ennek tenyésztésével kiszállítás végett, csaknem egészen felhagytak; mert 70,000 *Cochinelle* bogaracsa nyom egy fontot, melynek tenyésztése s őszeszedése sokkal több időbe s munkába kerül, mintsem azt egy forintért lehetne haszonnal adni.

Paszulyt itt csak feketét termesztnek, s a lakosok ezt az É.-Amerikából behozott fehér paszulyt jobban szeretik, s nem is ok nélkül, mert az ennél csak ugyan sokkal kellemes ízű. Ezt ők a magok szükségére eleget termesztnek, de külföldre nem szállítják.

A legközönségesebb s legnagyobb fontosságú terméke ezen földszorosnak a *tengeri*. Legközönségesebb, mert ezt mindenki termeszt, s legfontosabb, mert ez szolgál az itteni népek kenyérül, főzélékül, nyalánk édes süteményül, s a háttas lovaknak és tereh hordó öszvéreknek abrakul. Szerencsére ezt az itteni föld legkisebb mivélés nélkül bőven termi, oly bőven, hogy egy hold 60—70 vékát ad, s ez is kétszer, háromszor egy évben. (A tengeri mivélés módja leírását lásd II. levelemben, Vas. Ujság 5-dik szám 1859). Az itt termelt tengeri, színére nézve, igen sokféle, u. m. fehér, sárga, testszin, rózsaszin, vörös, ibolyaszin sat. A szemek teljesek, nagyok, aczolosak. A csövek 8, 12, 14 sorosak, s van rajtok 380, 400, 600 szem közönségesen, s ebből 930—960 szem nyom egy fontot. A tengeri-szár magassága 10—14 láb, s egy száron van 2—3 cső.

Semmiféle más gabona itt nem termesztetik, bárha, azt hiszem, hogy bármely tavaszi gabona — még a tavaszi buzát sem véve ki — itt jó sikerrel termesztethetnek. Egy magyarhoni barátom egy levelében arra kért, hogy küldjek neki levelemben néhány szem árpat, a végre, hogy lássa, mi lesz abból magyar földben. Szivesen tettem volna, de akkor még csak ritkaságnak sem láthatott az ember árpat ezen földszoroson. Azóta egyszer láttam itt egy boltban egy vékányit, melyet a Minatitlantól észak-nyugoti irányban 59 német mérföldre eső *Puella* nevű városból hoztak, közel Mexikó városához. (Ezen hely csak 13 német mérfölddel esik jobban északra mint Minatitlan, s ott nem csak árpat, hanem jó őszi buzát is termesztnek, mert 7300 lábval magasabban esik Minatitlan.) Ezen árpanak fontját 54 kron adták. Nem kétem, hogy kíváncsiak olvasóim tudni, hogy mire használják itt ezen — mint a debreczeni magyar mondaná — „még drága“ gabonát. Hát biz abból *Orchata* (olv. orcáta) nevű frissítő italt főznek, melynek egyéb alkotórészei czukor, mandola-tej és illatadásul néhány csepp rózsá-esszencz.

Camote (édes kolompér), itt bőven terem, mint szintén abécisi vagy uri töknek egy faja, mely akár sütve, akár főzve — debreczeniesen mondva — „parázs-ides.“ — A *paradicsom almának* egy cseresznye nagyságú faja, itt szintén igen bőven termesztetik.

Az itteni *paprika* növény nem egy éves, mint a magyarhoni, hanem évekig él s utóbb 6—8 láb magas fabokorra nő. Szép piros gyümölcse csak 3/4 hüvelyk hosszú, s alig vastagabb egy ludtollnál; de egy ily kis hüvelyben sokkal több erő van, mint a legerősebb legnagyobb hüvelyben Magyarhonban. Árulnak itt a boltokban nagy hüvelyű száraz paprikát is, de ez nem erős, sőt édes ízű, s ezt az ételekben inkább szin, mint csipőz iz adás végett használják. Ez Mexikó más államából hozatik ide.

A *vörös- és foghagyma* is — úgy látszik — szereti az itteni légmérésekletet és földet, s mégis abból felényit se termesztnek, mint a fogyasztás igényel, s azért számtalan hordó vörös hagyma hozatik be Észak-Amerikából, melynek hordója (mintegy két tetézet véka) 7—12 dollárjával, vagy fontja fel ujforinton adatik el.

Termesztnek az indiánok egy kevés rosfaju káposztát is, melynek durva zöld leveleit (mert soha se fejesedik), hussal szokták megfőzni; de ezt igen ritkán fogyasztják be eladás végett. Van egy zöldség itt, melyet nagy mennyiségben hoznak be a vidéki indiánok, a neve *Chayote* (olv. csájote). Ez egy forróégjál különös növény. A gyümölcs — mely ugorkaként indán terem — alakjára s nagyságára nézve hasonló egy nagy ludtőjshöz; színe zöld vagy fehér, haja vékony, de keményes és kissé tövises. Magva nincs, hanem szaporítás végett maga a gyümölcs dugatiki a földbe s kihajt. A gyümölcs belsejében ür nincs, hanem az egészen tömör hus, mely színre, keménységére s izére nézve annyira hasonlít a kalaráéhoz, hogy nem tudja az ember azt a helyett enné.

Ezeket kívül — egy-kétféle szagos füvet kivéve — itt semmi más zöldséget nem termesztnek az indiánok azért, mert másféle zöldségek léte-léről semmit sem tudnak, a fehérbőrű értelmesebb bennszülöttek azért, mert azt hiszik, hogy az észak-amerikai vagy európai zöldségek itt nem teremnének meg, azok satnyák lennének és a madarak, hangyák, bogarak s t. eff. azokat megennék. Ez alaptalan hiedelem s csak restség palástjaul tekinthető, mert *Nemegeyi Bódog* honfűtársam, ki egy indián komájától használat végett egy darab földet kapott Minatitlantól mintegy 3/2 német mérföldnyire, kísérletet tett kolompérral, olasz káposztával, sárga- és kerekrépával, vörösrépával és salátával, vizitormával (Brunnen-Kresse) és kártifóllal; s február és mártiusban ezek mind egyikéből oly gyönyörű példányok kerültek asztalunkra naponkint, hogy a pesti piacon se szégyenltek volna magukat. Meg-terem biz ezen éghajlatban s földben minden zöldség mi Magyarhonban s Észak-Amerikában megterem, csak hogy a vetés ideje nem május vagy júna-hanem november, azaz miután az esős évszak — melyben a vetemény kirot-hadna s a hangyák kipusztítják — elmúlt s 4—5 hónapig olyan idő jár mint Pest táján júniusban.

A magyarhoni gyümölcsök közül itt egy sem terem, de Mexikó belsejében, töllünk nem messzire termesztnek almát, körtvélyt és őszi barackot, s aligha nem lehetne — legalább az utóbbi — itt is termesztetni. — A vad-szőlőnek két fajateremitt, melynek leve édes ugyan, de vasag bőre savanyu; azonban belőle jó lekvárt lehetne készíteni. Levéből az indiánok bort csinálnak, azaz levét fazekakba facsarják s ott megforrni hagyják, s azt ők jónak mondják (mert jobbat nem ismernek). Hanem hiszem, hogy a szelid szőlőt is lehetne itt jó sikerrel termesztetni. — Az itt termő gyümölcsök közül a magyarok alig ismernek többet mint hármát, u. m. a narancsot, citromot s ananászt. Ezek itt — mondhatni — mind vadon teremnek, mert azok is melyek az udvarokba vannak iltetve, minden mivélés és gond nélkül vannak magokra hagyva, s így mintha a vadonban volnának. Ezeket kívül vannak itt számtalanféle gyümölcsök jobbnál jobbakk, de ezeket — minthogy

Vasárnapi Ujság 19-ik számához 1861.

Gróf Teleki László halálára.

Suhog az ostor . . . jaj minékünk!
 Utolért a szörnyű csapás!
 Oh, maradt-e még több is hátra?
 Vagy erejét ez egy csapásba
 Belefonta a többi más?

Alatta a megvérzett nemzet
 Még egyszer hull a földre le;
 Irtóztató! Ezernyi sebben,
 Homloka volt csupán sértetlen,
 Most homlokát titötte be!
Dalmady Győző.

Irodalom és művészet.

+ *Heckenast Gusztávnál* június 1-ig egy igen érdekes mű fog megjelenni ily cím alatt: „*Utí emlékezetek Amerikából.*” Irta *Rosti Pál.* Diszkidás, legnagyobb negyedében 2 szinezett képpel, 13 kömetszvényvel, 2 aczéla metszett tájképpel és 26 fametszvényvel. Ára borítékba füve 18 ft, díszkötésben 22 ft. A bolti ár magasabb leend. A munkának 9 fejezete szól Habanáról, 17 fejezete Venezueláról, 19 fejezete Mexicóról, melyekhez egy kis toldalék csatlakozik. A képek nagyobb részt szerzőtől utazása folytán készített fényképek nyomán Klette Gusztáv hazánkfa által rajzolva. E képek közül néhányak címét ide jegyezzük: Chalcoi csatorna, Cautlavi-völgy Popocatepetl vulkánjával (mindkettő színézve), Caracas (Venezuela fővárosa), El Palmal (czukor-telepítvény nyári lakal), Bambuserdő Trinidad szigetén, Puebla fentere, Orizaba vulkánja, Mexicoi lovasok, Mexico székesegyháza, Popocatepetl az amecai völgyből tekintve. A reglai zuhatag Mexicoban, Templomjart Habanában, Vadász-jelenet a Barrancas mögötti ligetben, Cortez háza Mexikóban, Mexico vulkánjainak térképe, A xochicalcoi romok s.b.

+ (Egy klasszikus munka, nem klasszikus fordításban.) *Horatius Flaccus ódái, Szentmártony József által fordítva.* Sárospatakon megjelenet. Van e könyvben egy sereg vaskalaposság, p. o. „földvégei Tanai,” — „gond-kiürülve,” — „Szánd mg: hajnali-kő-cserfa-kemény, merő”: — „feddhetlenség, mi füres gonoszról” stb. De lássunk egy pár egész strófiát. A „Romához” című vers egyik strófiája ekkép hangzik:

„Sőt, hitvesének hírvél, int-tett
 Felpattan s indul; hívja ki bár legény
 Vagy gazda, a vendégéből —
 Drága vejeje gyalázatosan.”

A „Plotius Numidához” című vers pedig így kezdődik:

„Temjén. — lantzen-ileti,
 S borjúvér fogadott áldozat, Istenit
 Megvédett Numidának. — Im
 Épségben el-jötte között, spanyol
 Veghonból; sz-rettinek
 Ösz esőkor” s.b.

A fordítás általában oly erőtetett, hogy ugyancsak jó talányfejtő legyen, a ki sok helyt ki akarja találni értelmét. Szépen köszönjük az ily magyar nyelvet, de nem élünk vele. A czimlapra a könyv ára ekkép van följegyezve: „Két pengő Vj pénz, FLACCUS! beCseD a Magyarok közt.” Hogy a distichont kiegészítsük. hozzátudjuk ezt a pentametert: „Tyű! be derága ez ár, érte o szíttya H-rász!”

+ *Emich Gusztáv* a jövő 1862. évre is kiadja „*Magyar- és Erdélyország nagy képes naptárát*”, mely az idei pesti au, uesztusi vásárra fog megjelenni. E naptár, mely az 1861. évről való, valóságos évkönyvűl szolgál. *Vadnai Károly* f. gja szerkeszteti, ki minde t elkövet, hogy azt minél érdekesebb és gazdagabb tartalommal állítsa ki. A naptár a szépirodalmi részen kívül gazdag schematicussal leend ellátva, úgyhogy a kö yv mintegy 36 ívre terjed nd. Alái-ái ára 1 ft, mely csak a naptár megjelenésekor fizetendő le. Az al órásí iver június végeig *Emich Gusztáv*hoz küldendők be.

+ *Müller Gyula* is kiadja nagy naptárát a jövő évre „*Alkotmányos naptár.*” cím alatt. Lesznek benne: történeti jegyzetek, csataképek, íbészletek, kiemlények, s Magyarország alkotmányos tiszti cím- és névtára. Előfizetési ára 1 ft, mely mijs s végeig a kiadóhoz küldendő. Megjelenik a pesti au asztusi vásárra. S. erkesztik „többen.”

+ *Szalay László* k tünő történezsünküktől „*A horvát kérdés*” című beceses mű j-lent mg Lauffer és Stolp kiadásában megjelen. 94 lap.

+ (*Fojás István*) előfizetést hirdet „könyvkeresetre” melyek egy kötetben jús elején j-l-rnek meg. Előfizetési ár 1 ft. 20 kr., mely szerzőhöz H.-M. Vasárhelyen kü l e dő.

+ *Hunthó Lajos*, „*Éotan*” (Kronologia) című munkára hirdet előfizetést. Az „É. tan” a legérzibb és ményektől fogva egész 1861-ig terjedend. Alapul Ro nignak 2-ik kiadásu munkája sz 1 gal. Az egész öt füzetet teend. Az első julius elején f g me jelenik. Az előfizetési ár 5 ft., füze enki t 1 ft. A pénzek június közepéig Pestre, Kilian György könyvúrhoz küldendők.

önök még csak hirtől sőt névről sem ismerik — itt meg sem nevezem. Ezek nagyobbbrése igen édes és igen zamatos, s befőzöttnek különösen alkalmas. Ezek az év különböző szakában érnek, de ugyanazon faj redesen ugyanazon egy szakban, bárha kivételképen azt az év más szakában is lehet kapni elvtve, p. o. a narancs érik redesen októberben s novemberben, de azért elvtve lehet narancsot kapni csaknem minden hónapban.

Az itteni háziállatok csaknem épen azok, mik a magyarhoniak, u. m. szarvasmarhák, lovak, szamarak, öszvérek, juhok, kecskék, disznók, kutyák, macskák, tyukok, pulykák, kacsák, ludak és gyöngytyukok.

A szarvasmarhák épen olyanok mint a magyar közönséges szarvasmarhák, de nem oly nagy szarvuak. A tehének kevés és ritka tejet adnak, mi nemcsak a marhafajnak, hanem a rozsz fünek is tulajdonítható. Egy szarvasmarha ára 80—60 forint oszt. ért. Az az, ha az ember a gulyából vásárol egyszerre sok darabot, azt megkaphatja 10—14 forintjával, de jó fejőstehenet borjával 40—60 forinton alól nem kaphatni. — A lovak is olyanok itt, mint a magyarhoni közönséges lovak, s áruk 30—400 forint. Az az, 30—40 dollárért kapni jó kanca lovat, s ezt azért mert a mexikóiak kancza

lóra semmi azért nem ülnének, minthogy azt nevétséges sőt keztyenítő, férfiatlan dolognak tartják. 80—100 forintért meglehető jó háts lovat kaphatni, de pompás lovat 3—4 száz forintért kaphatni. Az itteni juhok rendkívüli soványok, mert nincs jó legelő, s szőrük (mert gyapju nevet nem érdemel) piszok, koromszínű, durva 3—4 hüvelyk hosszú egyenes, de redesen összecsoport, s úgy néz ki mint a debreczeni pusztai juhászkutya szőre vedléskor. Juhot itt keveset nevelnek, mert szőrét nem használják, s húsát még a bennszülöttek sem szeretik, s az nem csoda. A disznók apróbbak mint a magyarhoniak, kinézésükre nézve a magyar mangolicza és szalontai faj között vannak. Átalában az itteni lakosok semmit nem nemesbítenek, sem plántát, sem állatot, sőt még magukat sem. A baromfiak épen olyanok, mint a magyarhoniak, mint szintén a macskák is. A kutyák redesen rókafejük, közép természetű kissebkek, karsuk, apró sima szőrűk s tigris vadászatra alkalmasok. Ugatásaikkal a tigris addig nyugtalanítják, hogy az valamely fára menekül, honnan azután a gazda lelvi. De vannak ezen kis kutyák között olyanok is, melyek a tigrissel megküzdnek, s többen együtt azt meg is ölik.

(Vége következik.)

TÁRHÁZ.

A fumei hajózáti és kereskedelmi növelde.

Ha nagy mesterünket, ki nekünk a hármashalom s négy folyamunk körül a Kanaana földét mutatta meg—közöttünk, a hazában, pusztákon vándorlás nélkül, ha e nagy mesterünket eszmei főségében követni s regényes bérczeink, római virányain valóban a Kanaana akartjuk lakni, tartozó tiszteletünk s hálaánk adóját, mint annak bizonyosságát, hogy szavai nem hangzottak el a pusztában, semmi által nem ajánlhatjuk föl méltóbban, mint ha anyagi jólétünk biztosításán ernyedetlenül s lélekismeretesen munkáljunkunk, mely szellemi haladásunkat eszközölje s valósítsa az ő jósigéjét: „Magyarország nem volt, hanem lesz.”— Anyagi jólétünk biztosítását mindenestre az érényesség, tudomány s szorgalommal párosult gazdaszat, ipar és kereskedelem s e három kerestetág életérének a közlekedésnek rondos tanulmányozásában, azoknak művelése s hasznosításában kell keresnünk, s csak is ezekben találadjuk fel. — Közelmunkunkban sok szép és jó történet e téren; de mindaz csak alap, hogy többet tehessünk s csak újabb kötelező erő, mely több nagyobbnak kivételére vezérlejen bennünket. Minél esengőbbben nézünk hazánk szebb jövője felé; annál szükségeseb, hogy amaz ismeretek elsajátítására, átértésére komolyan gondoljunk, s minél közelebb állandunk ama közös vágyunk véghezjához, annál becsesebb, értékesb lesz azoknak tudása: nem lehet tehát szívünköl nem örüdenünk, midőn az ipar, kereskedés és közlekedési téren újabb szerencsés kísérleteket, jól vezetett iskolákat látunk fölmerülni, s az életrealóság örvendetes jelenségeivel mindig tovább emelkedni, melyek mindenikében hazánk jólétének egy-egy újabb forrása buzog fel. — Egy ily érdekes czél és korszerű intézettel megismerkedésre vagyok bátor a t. közönséget fölírni, melylyel hazánk Fiume visszacsatoltatása által gazdagodik. Egy hajózáti és kereskedelmi tanoda ez, mely annál fogva, hogy növendékeit saját épületében lakással, éllelmezéssel s nevelői fölügyéléssel is ellátja — bár tanórákra kivüle lakókat is befogad — hajózáti és kereskedelmi növelde egyszersmind, — a város és köző érdekétől áthatott fumei lakosokból 1852-ben e czéla alakult társaság által alapítva. — Tanfolyama 3 év, melyből az első kettő, a hajóti és kereskedelmi ismeretek közös alaptanai foglalkozva, közös előkészületi szakképen tekintendő. Az első két évben hajósz *) és kalmár együtt növeltetnek. Tantárgyak az első évben: róm. kath. vallás (a nem r. katolikusok maguk költségén tartoznak vallásbeli oktatást szerezni), szépírás, elemi számtan, szabadkézrajzolás, olasz-, illyr-, német-nyelv, általános földrajz, hajdankori történelem; 2-ik évben: r. kath. vallás, a hajózáti s kereskedelemre alkalmazott számtan, be-tűszámvetés, mértan, részletes földrajz, közép s ujjabkori történelem, természettan, szépírás, olasz, illyr, német s francia nyelv, szabadkézrajzolás és színezés. — A 3-ik évben hajósz és kalmár elválnak s külön tanulják illető szakmáikat. A hajózáti osztály tantárgyai: r. kath. vallás, háromszögmérés, sajátképeni hajózztan (a hajóvezetés elmélete), hajókezelés (a hajóvezetés gyakorlati része), olasz, illyr, német, francia nyelvben kereskedelmi irály, hajózást illető politikai rendszabályok, természettan (különösen a tüneményekről), erőműtan a hajókezelésre alkalmazással, hajózáti s kereskedelmi történelem, hajózáti, kereskedelmi és váltódog, egészségügyi törvények. Végre a kereskedelmi osztály tantárgyai: róm. kath. vallás, egyes és kettős könyvvitel, kelmeisme, banküzlet s egyéb kereskedelmi intézmények ismeretése, természetrajz vázlata, hajózáti, kereskedelmi és váltódog, a hajózás és kereskedés története, természettan, olasz, illyr, német, francia nyelvben kereskedelmi irály. — Kik az intézetben lakni s éllelmeztetni akarnak, a tanítással együtt évenként 500 fot o. é. fizetnek, félévenkénti előleges részletekben s ezenkívül könyv- s írószerekre, ruhaigazgáltatásra 50 fot tesznek le, melyről minden két hó végén a szülők vagy megbizottaknak az igazgatóság maga számol. Beiratási díj minden évre 2 ft. s a bizonyítványokért, melyeket minden növendék minden félévi vizsgálat után kap, ugyanannyi.

A tanév kezdődik minden év novemb. 3-án, mit a beírás előz meg. Beiratások bemutatandók: a növendék keresztlevele, beoltási s abbeli orvosi bizonyítvány, hogy az illető nem szenved semmi ragadó betegségen, s vég-

zett iskolai bizonyítványok. Ugyan akkor minden növendék megvizsgáltatik s ennek folytán határozatik meg, hogy melyik osztályba léphet. Hogy jól tudjon írni, olvasni s a számvetés közönséges alapműveleteit ismerje s vallást tanult legyen: az mindenekelőtt szükséges, a képesség fokozata szerint né-melyek akár egyszerre is a 3-ik osztályba léphetnek. — Agymeműt és evészközöket mindenki magával visz és egy öltözöt felsőruhája a lehetőségig a növendéél szokásos öltözethez alkalmazandó. Növendékek, kik az intézetben lakni akarnak, beiratásuk idején legalább 12 évesek s legfőlebb 17 évesek, kívül lakók idősbekek is — lehetnek. Gondoskodva van, hogy kik az angol nyelvet, zenét, tánczot vagy uszást akarnák tanulni, külföldij mellett ezekben is kellő kiképzetetést nyerhessenek. A növendék kívül lakók tandij fejében fizetnek az 1-ső évben 105, a 2-ikban 131 s 3-ikban 158 fot o. é. ide nem érte a francia s angol nyelv, zene, táncz és uszásban tanítatást. Külföldijazás mellett magányórák is, egész osztályokat vagy külön egyes tudományokat tárgyalandó, készségesen adnak. Tannyelv az olasz, de a tanodába fölvetetésre elég, ha a növendék olaszul tán nem tudva, akár az ily, akár a német nyelven folyékonyan olvas és ír.

Főlöseges lesz, azon előnyöket fölszámllanom, melyek egy ily intézet abbeli helyviszonyaiban rejlenek, hogy bennük egyszerre három nyelvet gyakorlatilag könyvéden elsajátíthatnak növendéink, s hogy ott a tengerparti városban azonnal a tengeri kereskedés sajátságaival ismerkednek s azon igényekkel és eszmékkal barátkoznak meg, melyeknek később idehaza meghonosítása s földhasználsa mind magán-hasznok az illetőknek, mind a köző érdekében nagy fontosságuk lehetnek. Ne feledjük, hogy nekünk Fiumera nagy szükségünk van, a fumei ut a legközelebbi, mely bennünket a világkereskedéshez vezet s hogy annak idejében kellő hasznát vehessük, nagyon jó annak helyviszonyaival, kereskedelmi igényeivel, a nép kellemével, a kereskedők egysével közelebb megismerkednünk, mi legkönnyebben ép úgy érethetik el, ha ifjaink e most említett intézetet minél többen fölkeresendik. — Sokat könnyen visszatartathat az odautazási s egyéb költségek fölszámllásával 600 fot haladó évi kiadás összege, de kik ennyit megbirnak, alig tehetnek jobbat, mint az ez intézetnél ajánlkozó jó alkalomra fordítani azt. Nem mondom, hogy hiányzanak hasonnemű jó tanodák közelébb is, sem rajba nem vagyok a távolbaniak tulbecsülésének, de ki tudja, hogy mennyire szükséges a kereskedés emelésére a legtávolabbi bármi irányban jövő igényeket ismereni, hogy saját kereskedésünk javára alkalmitag földhasználhassuk azokat, az nem fogja tulságosnak tartani felhívómat, midőn egy a hazai kereskedésünkkel oly szoros kapcsolatba hozható és így hozzánk egy részt igen közel is álló, majd helyviszonyainál fogva belpiaczainkhoz mérve bizonyos idegen (nem rossz idegen) színezetű, jellemű és így kettősen érdekes kereskedő város, Fiume tanintézetét ifjainknak a legmelegebben ajánlom. Ily helyen egyszerre tanulhatni és tapasztalhatni!

Az intézet, bár magányosok alapítványa, bizonyítványai az e nemű nyilvános iskolák érvényeivel birnak. Kik a hajózáti tanosztályt végeztek, egyenesen a kereskedelmi tengerészhadnagyi vizsga elé bocsátatnak.

A tantárgyak száma s beosztása eléggé mutatja, mennyire ügyes kezek intéztekdedt e növelde belszerkezetét körül, s hogy a tanmód, iskolai szerelmények és a növeldei szükséges fölügyelet körül misem hiányzik: az intézet igazgatójának Conte de Domini Vincze tanár tudományossága s késéget mint kivétel nem tűrő jelleme a legkielegítöbben kezkesedik. Ő a velencei kir. hadtengerészeti akademia növendéke s később segédtanára, majd a fumei kir. kereskedelmi tengerészakademia rendes és nyilvános tanára volt, mignem 1848-s 49-ben lelke sugallatát követve, a mint a köztisztviselő által nyújtott babérokra mindinkább méltóvá tette magát, annál kevesebb méltánnyolotott a bevonult császári polit. főnökség által s hivatalától megfosztott. Ismeretei azonban csakhamar tért nyitának szép tehetségei hasznosítására midőn emost virázó intézet tervét nyilvánosság elé hozta, érdemeit ismerő fiemeikből nem hiányzottak lelkesek, kik kedvező alkalmat örömmel földhasználták volt s létesíték az eszmét, mely kezdeményzőjének nem kevés dicősséget szerzett. Még 1848. előtt számosan élvezték tanóráit a jeles tanárnak s mindannyiunknak ósztintén nyereségképtel kelt tartanunk, hogy szerencsések leheténk, tanítványai lenni.
Kenessey Albert.

* Hajósz = Schiffer, ki a hajóval bánik, és hajós = Schiffmeister vagy Schiffseigenthümer, kinek hajója van.

+ Az *Antalfi János* által szerkesztett „*Sárospataki Füzetek*” című protestáns és tudományos folyóirat az évi folyamának III. és IV. füzeté is megjelent, az eddigiekhez hasonló, bő tartalommal.

+ *Demjén László* kolozsvári könyvtáros előfizetést nyit *Deák Farkas* „beszélyeire,” melyek julius hóban jelennek meg két kötetben. Előfizetési ár: füze 2 ft., díszkötésben 3 ft.

+ (A „*Bukaresti Magyar Közlöny*”) eddigi előfizetivel fenn nem állhatván, a szerkesztő Oroszhegyi Józsa és kiadó Koós Ferencz elhatározták a lap kiadását megszüntetni. Az előfizetéseket hat hétig visszakövetelhetők. Az illetők ebbeli szándékukat Pesten dr. Ballaginál jelentékek be. Sajnálni lehet, hogy ez egyetlen külföldi magyarlap is csak oly rövid ideig tarthatta fenn magát.

+ (*Balázs Frigyes* „*A honvéd*”) című uj népsziműve e hó 20-án kerül előadására a budai színikörben. A darabhoz Erkel Gyula zenét szerzett.

Ipar, gazdaság, kereskedés.

+ (A magyar kir. helytartótanács) felhívást intézett a pesti kereskedelmi és iparkamarához, hogy felszólítsa különösen a pesti mőegyletet, a kereskedelmi keblezet igazgatóságát, s az ipartársulatok előjáróit, miszerint hazánknek a jövő évi londoni kiállításon leendő képviseltetése iránt tüzetesen tanácskozzék, s javalatait haladékl nélkül fölterjeszse, egyszersmind oly szakértők egyeket nevezzen meg, a kik Magyarország számára Pesten fel-állítandó s magát annak idejében a londoni bizottmányal közvetlen érintkezésbe teendő központi bizottmány tagjauul kinevezendők volnának. E tárgyban közreműködésre s javalatának előterjesztésére a gazd. egyesület is följelöltatott.

+ (A *találmányu világlátás.*) Hassenstein gothai vegytanár kísérletet tett, az eddig használt közén helyett kénesóvell állítani elő villanyos világlátást. Kísérlete tökéletesen sikerült. Az így előállított világlátás a naphoz hasonlít. Hassenstein az első vegyész, ki ez angol találmányt a szárazföldön érvényesítette.

Közüntézetek, egyletek.

+ (A *Szent-László-Társulat*) f. hó 5-én tartotta alakító közgyűlését. Czélja e társulatnak: a szűkölködő keleti keresztényeknek, és ezek közt kivált az ezen tájakon letelepedett magyaroknak nevelő, oktató és egyéb jótékony intézetek felállításá s fenntartására segítségét nyujtani; nevezetesebb hazai vállalatokat, műipitkezéseket, intézetekek gyámolítani, s a kath. világegyház közszükségeinek fedezéséhez járulni. Tagja lehet a társulatnak a magyar korona területén lakó minden katolikus, kor- és nemkülönbség nélkül, ki magát kötelezi, hogy a társulatnak fennebb előadott czéljára havonként 6 s így évenként 72 krt. fizet. A társulat fővédnöke a herceggrimás; élén két, a közgyűlés által élethossziglan megválasztott elnök áll, kiknek egyike mindig világi, a másika pedig egyházi. A 100 tagból álló központi választmány Pesten székel s havonként tartja üléseit. Sz. László napja a társulat országünnepe, mely azt az egész szent korona területén mindenütt lehető fönyvel megüli.

+ (A *Szent-László-társulat*) egyházi és világi elnökeiül egyhangulag Lonovics éresek és gr. Károlyi István urak kiáltattak ki. A többi választások a pár hét mulva tartandó közgyűlésre halasztattak. Ideiglenes pénztárnokul Hindy Iván, számvevőül Zezler János urak kérettek föl.

+ (Az első általános magyar biztosító társaság évi közgyűlése) máj. 2-án volt, mely alkalommal a mult évi számadás is előterjesztetet. Eszerint a bevétel: 29,864,115 ft. 50 krnyi érték után az 1859. évből áthozott díjtartalék 1,307,220 ft. 6 kr., 375,212,144 ft. 90 krnyi a folyó évből biztosított érték utáni tüz, szállítványi és jégbiztosítási díjak 2,733,355 ft. 65 kr. Ház-jövedelem és kamatok 85,004 ft. 52 kr. Összesen 4,125,580 ft. 23 kr. — Kiadás: Viszonbiztosítások- és törlésekért 602,375 ft. 76 kr. Tüz-, szállítványi és jégkárokért, a viszonbiztosított részletek levonása után 1,073,358 ft. 90 kr. December 31-én még függő károkért 90,437 ft. 3 kr. Jutalékok, üzleti és ügynöki költségek, tisztifizetékek, nyomtatványok, utiköltségek stb. 371,247 ft. 82 kr. Az 1859-iki tartalék és segéditöke 5% kamatozásáért 3463 ft. 25 kr. Összesen 2,140,882 ft. 76 kr. — Visszatartatik: Jövedelmi adófizetésre 26,500 ft. Az 1861. évre átvitt díjtartalék a folyó koczkázatok fedezésére 1,686,664 ft. 74 kr. Maradék 271,532 ft. 73 kr. — Felosztás: Igazgatósági járulékul 9%, 24,437 ft. 88 kr. Tisztviselőági járulékul 4% 10,861 ft. 28 kr. Osztalék 3000 részvény után 47 tíjával 141,000 ft. Tartaléktökének 25% 68,080 ft. 30 kr. Jégbiztosítási segéditökének 10% 27,153 ft. 27 kr. — Egyleti vagyon: Alaptöke 3000 részvény után 3,150,000 ft. Összesen tartalék 1,854,627 ft. 28 kr. Összesen 5,004,627 ft. 28 kr. — A közgyűlés az intézet igazgatóságán- k, buzgó és érelyes működéséért, jegyzőkönyvileg elismerését és h-liját fejezte be. A rész-ényekek közt kiosztandó tiszta nyereseményből az országos Széchenyi szoborra 1000 ft., pesti honvéd-egyletnek 600 ft. s a pesti kereskedelmi akademiának 400 ft. — A közgyűlés az életbiztosítási ügyág számalása azért nem fordul itt elő, mert az, az alapszabályok értelmében minden harmadik évben záratik be. A számadások a legnagyobbok rendben állalt trak. Mind az igazgatóság, mind a választmány és a vizsgáló bizottmány tagjai újra megválaszták tak.

+ (A *felső magyarországi bányá és ipoly-sajóvölgyi vasúttársulat*) f.é. július 9-én reggel 10 órakor Pesten a nemz. Muzeumban közgyűlést tartand.

Mi újság?

(Teleki László halálának) közelebbi körülményeiről hiteles kútfőből a „Pesti Napló“ következtetéseket ír: Reggeli 8 óra előtt a gróf inasa az elzart lakosztályba ment, a gróftól a földön fekve találta, s kiszaladván, sietett a gróf rokonainak tudtára adni, s egyúttal a városi főkapitánynak is jelentés tétetvén, a főkapitány a gróftól félíg felöltözött, lábál az ágy felé, az ágy és az éjjeli szekrény között a földön fekve találta, lábánál a gr. saját kisített pisztolya, jobb kezének hüvelykujja a derék-szij mellé szurva s a ballal vérző szívét fogva. Az ágya közelében álló asztalon a félig felt theás csésze mellett a másik pisztoly töltetlenül hevert. A gróf arcán nyugodt kifejezés maradt. Vér igen kevés jött, csak egy részét festette meg az ingnek épen a szív körül. Az ágyban a fekvés nyomai látszanak, arcczal a fal felé fordulva. Bővebb tudósítást a kihallgatott inas nyilatkozata után remélünk adhatni. A tényálladék szorosabb meghatározhatása végett a gróf szobája ugy, a mint az az eset után találtatott, lephotographoztatott.

A kebelzáró esemény híre villámgyorsan futotta be a főváros; számos köz- és magán-épületre azonnal gyászbölgő tüzetett ki, s a múkirakatokban mindenütt kitétetett az elhunyt nagy hazafi arcképe. A nép reggeltől estig izgatottan hullámzott fel s alá az utcákon, kétkedőleg, megdöbbenve kérdegetvén egymástól: való-e ez, vagy csak álom? Fájdalom! mindenki csakhamar meggyőződött a szomorú valóságról. Este a magyar színházak a két fővárosban zárva maradtak.

A boldogult hült tetemei a gyászra vonalon f. hó 9-én d. u. 2 óráig esti 6 ig, s 10-ikén pedig reggeli 8 óráig d. u. 1 óráig a nemzeti Múzeum előcsarnokában közszemlére voltak kitéve, hova a nép szakadatlanul bucsujársként zárandokolt. A koporsó ünneplés lezárása f. hó 10. d. u. 4 órára tüzetett ki, midőn is az egyházi szertartást Török Pál superintendens volt teljesítendő. A gyászmenet a rendező bizottmány hirdetése szerint, a kerepesi sorompó felé volt indulandó, következő renddel: a) az alelnökök egyike és Hajnik Pál képviselő; b) a felsőház tagjai; c) a helyhatóságok, intézetek és egyetek küldöttei; d) az egyházi személyzet, e) a halotti diszfogat; f) az elhunytak családja és rokonai; g) az elnök vezetése alatt a képviselőház; h) a gyásztszetelehez járuló közönség. A menet a kerepesi sorompóhoz érve, a boldogultnak hült tetemei Szirákra, a családi sirboltba leendő szállított végett a család tagjainak és a ház küldöttségének voltak átadandók.

(Vajda Péter sírtempléke Szarvason) május 8-án leplezetett le nagy ünnepélyvel, melyben az ottani evang. gymnasium tanárai s ifjusága, valamint a dícsült költő és tudós számos tisztelői vettek részt. Az ünnepély részeitek voltak: d. e. 1/2 10 órakor kivonulás a temetőbe, hol 1) a dalárda énekelte, 2) Tatay István igazgató tanár emlékbeszédet tartott, 3) ismét a dalárda énekelte, 4) alkalmi művet szavalt a dícsültnek egy tanítványa, 5) befejezésül sir koszorúzás és a Szózat elneklése. 1 órakor közebb volt a „bárány“ vendéglőben.

(Gábor Áronnak), a székely honvédtüzérek vitéz őrnagyának Sepsiszent-Györgyön emléket emelnek. E célra Nagy Jakab tilinkós a székgyűlés alkalmával hangversenyt is rendezett.

(Gróf Mikó György) élete 52-dik évében f. hó 1-jén Kolozsvárt elhunyt.

(Frangiu körökben) társaséletünk élénkítésére műkedvelő előadókrol volt szó, s már hozzá is fogtak egy vigjáték tanulásihoz, melyben a főszerepet gr. Batthyány Arthurné volt eljátszandó; azonban mégis jónak látták az előadást későbbre halasztani, tekintettel levén a jelen válságos napokra, a midőn hazánk ügyei oly nagy mértékben veszik igénybe a közfigyelmet.

(A hanyversenyeket) mostanában alig győzzük regisztrálni. Mősnér Mari k. a. háriaművész is közelebb e célból jött körünkbe, s f. hó 9-re hirdette első hangversenyét; de a főváros gyaása miatt elhalasztatott.

(Mőszsei Mari k. a.) kinek fölléptését már hónapok óta sürgetik a lapok, mint halljuk, végre mégis szerződötve lőn három vendéglőadásra. „Don Pasquale“-ban is fel fog lépni még e hó folytán.

(Wilmers nagy magyar symphoniáját) még e hó folytán hallani fogjuk, a jeles szerző saját vezénylete alatt.

(Nemzeti színpadunkon is), hir szerint, készülnek előadni Szigligeti „II. Rákóczy Ferencz fogsága“ című darabját; miután azonban Budán be-tilitották, igen valószínű, hogy Pesten is csak ugy adathatik, ha előbb környülméteit, vagyis ha holmi loyális változtatásokat tesz rajta szerzője. Csak aztán a savát borsát el nem kell ám hagyni, inkább várjunk vele még egy kisit.

(A b. füredű fűrdő) f. hó 15-én nyitattik meg. A színházat Molnár társulata látandja el. Az odautazás nagyon megkönnyebült a buda-kanizsai vaspálya megnyitása által, mert Szántódig vasuton, onnan pedig Füredig a balatoni gőzösn lehet menni.

(A debreczeni új színházat) Reszler István színtársulata f. hó 11-én nyitja meg „A falusiak“ című vigjátékkal. A bérlét 15-én veszi kezdetét.

(Markó K. képei megvásárlására) ujjában adakoztak: a budai takarékpénztár 50 fót, Maschierovics Samu temesvári g. n. e. püspök 25 főt Mezei Lajos ívén érkezett Nagyvárádól 40 ft 50 kr., Vlassics Ignác ívén Meszlegnyéről 12 ft.

(Klimkovicz Ferencz festész hazánkéja), ki a közelebbi évben tért haza Párisból, épen most készit el a debreczeni tanásterem számára, gróf Széchenyi István életnagyságu képét. A művész műtermében (Pest, Széchenyi-tér, Széchenyiház) ez emlékszerű művön kívül számos jeles genre és bibliai tárgyú festményt láthatni, melyek a művész hivatottságról tesznek tanúságot.

(A császár-fürdő) f. hó 8-án nyitattott meg szép muzsikaszó mellett.

(Füredészeti tanszék.) Szekrényessy József, hir szerint, kérvényt adott be, hogy a pesti egyetemnél különálló füredészeti tanszékét állítsanak fel.

(Az osztrák rendőrminiszterium) az 1849. óta kibocsátott könyvtal-maknak visszavonta, s egy rendőrségi jegyzék szerint most már csupán 95 munka van számüzve a parad... akartuk mondani, a birodalomból. Csupán 95!

(Schuselka Bécsben) engedélyt kapott egy nagy politikai lap szerkesztésére.

(Bruck özvegyének) Ferencz József császár 3000 fnyi évi díjt rendelt.

(Pestmegyében is) megkezdtek az adóbehajtást katonai erővel. Váczról a napokban küldöttség érkezett a fővárosba, utasítást kérendő az alispántól, hogy mihez tartsa magát az ott megjelent oroszok adóbehajtók ellenében?

(A zöldkertutczai szabószállodában) f. hó 7-én igen sok szabólégny csoportosult össze, mint halljuk, ismét roszban törték a fejőket. S miután a főkapitány felszólítására szétszolni vonakodtak, egy csapat városi rendőr által puská közé fogatva a kapitányi hivatalhoz kísértettek. Azt beszéltek, hogy nem akarnak addig munkába állni, míg bárők föl nem emeltetik. Majd akkor vitézkedjenek, ha ember kell a gátra!

(Mátyás király gőzös.) A vállalkozó Luczenbacher testvérek új gőz-öse, Mátyás király, mely a Bős melletti floridsdorfi hajógyárban készült, ott helyben a Dunán megtette az első próbautat, mely tökéletesen sikerült. „Mátyás király“, mint írják igen csinos külsejű, sőt belseje is fényesen van kiállítva. Május 13-tól kezdve rendszeren fog közlekedni Pest és Mohács között.

(Rumbach serfőzje.) Daczára minden csodálkozásnak és feljajdulásnak, a sörfogyasztás roppant arányokban terjed. Egyrésztán támad Pesten a serfőző. A jobbak közé tartoznak a főváros vidékén a promontori és angyalföldi, valamint a két új sörgyár Kőbányán. Legrégibb ilyenmő vállalat azonban Pesten a Petz-Rumbachféle serfőző, mely 1805 óta áll fenn s örvend a sörivő közönségben jó hírnevének. A mult hónapban történt, hogy e vállalat Rumbach G. és János testvérek birtokába ment át, kik mint tanult serfőzők több javítást hoztak be mesterségükbe. Tény az, hogy a sörnél földolog a jó víz, melyből főzik; ez okból történt, hogy a Rumbach testvérek magában a Dunában állítottak fel kutat, melyből szivattyuk és nyomó gépek által óránként 10 akó átúrt vizet nyerne.

(A híres Mocsonyi András) krassómegeyi képviselői állásáról lekőszönt. Csodálkozásra méltó tény.

(A békés-csabai kaszinó) m. hó 24-én tartott választmányi ülésében tiszteletbeli tagokul választották: Palóczy László, gr. Teleki László, Deák Ferencz, Kossuth Lajos, Klapka György, Perczel Mór, Pulszky Ferencz, Türr István stb.

(Egy új magyar szónok és énekes.) Egy brüsszeli hirlap Palóczy te-metéséről közölve egy pesti távirati sürgőnyt, ebben többi közt ezt is olvassuk: „Szózat ur egy gyászaldat énekelte.“ Egy turini lap pedig így adja e hirt: „Szózat ur tartott gyászbeszédet.“ Így jár az a szerkesztő, a ki magyarul nem tud.

(Szolnokon) márcz. 9-én tartott báléstélyi alkalmával nemzetünk egyik vértanujának, gr. Batthyány Lajosnak állítandó emlékszóborra 86 ft. 90 kr. gyűlt be, mely a napokban a „M. O.“ szerkesztőségéhez beküldetett.

(Ama három szökevény osztrák tisz), u. m. Grunovszky Márton, Kubinyi Zsigmond főhadnagyok, és Tóth Lajos hadnagy a 62. sz. gyalogez-redben, kikről mult számunkban említettük, hogy ezredéktől a rivai állomás-ról megszöktek, most a felettők itélő katonai törvényszék által felhivatnak, hogy jul. 19-ig jelentsék magukat, különben a fennálló törvények értelmé-ben fog ellenek eljárni.

(A debreczeni városházat) szintén megszűnta egy pénzügyi tiszt vezetése alatt oda érkezett katonacsapat. Természetesen, hogy az adóbehaj-tásról van szó.

(A zalamegyei honvédségélyző egyeslet javára) május 7-én tartatni tervezett hangverseny, azon okból, mert Zalamegye közönsége Palóczy Lászlóért egy havi gyaaszt öltött, junius 2-ra lőn elhalasztva.

(Shakespeare házát) tulajdonosa most el akarja adni; 1800 font sterlinget kér érte, holott valódi értéke csak 1500 font; hanem azt hiszi, hogy a költő emlékeztetése megér 300 fontot.

(A Magyarországon) rendelkezhetés alá helyezett hivatalnokok száma a „Sürgöny“ szerint 650-re megy. 1849-ben többen maradtak kényér nélkül.

(Kiskun-Félegyháza, apr. 30. (Jóteköny előadás.) E hó 21-ken a „Honvédségélyző alap javára“ szavalati zeneselety a városháza nagy teremé-ben tartatván, a következő darabokat hallottuk: 1. „Szózat“ előadva a hely-beli dalárda által; 2. „Utca szegletén ül a csónka hős“ Jókaiat, szavalva Fazekas Sándor által, 3. „Le fou (az örült) Kalchbrennertől, zongorán elő-adá még pedig remekül“ Szabó Szentpály Janka, országgyűlési követünk Szabó József ur neje. 4. „A kesergő leány“ Tóth Endrétől zongorakísérettel dalolta a kedvelt hangu Mallár József jogász. 5. „Hunyady László“ Garay I.-től szavalva Keserő Bérczy Ilon asszony által. 6. „Egyveleg“ nádífuvalon bámulatosan előadva Csernák János által; 7. „Népdalok“ — dalárda a. 8. „A régi átok“ Sárossytól, szavalta Szabó Mihály. 9. „Repülj feckém ab-lakára“ Reményi E.-től zongorán játsza a dalárda érdemteljes főszervezője Prohaszka János. 10. „Népdalok“ zongora kísérettel dalolta Ulrich István. Ez is arathatna sok tapost-Pesten! 11. „Nyitány Hunyady László dalmű-ből“ zongorán 6 kézre előadák a kis Jukász Ida, Major Éde és Prohaszka János. 12. „Hymnus“ a dalárda által elzengve zárá be a műsorozatot.

Ily élvezet jutott nekünk, és a szegény — a honért szenvedtek — vi-gasztalására bejött 102 ft, melyet illető helyre elküldöttünk. — Szép szá-mal valánk a díszes teremben, de lehetünk volna még többen is; — de hiába, és a szellem sok agyagot nem birt még áthatni. Aztán zongorát alig leheté kapni az előadáshoz; annyira féltette mindenki zongoráját. — Olvasó egyesület számára Ráth Mór ar könyvkereskedéséből naponként várjuk a megrendelt sok rendbeli műveket, daczára némelyek, „sőtét nézetének“ és a más oldalról mutakozó kárhözatos közönyösségnek, és tudná az ég, mi min-dennek — K.

(Borzasztó földrégés.) Amerikában az argentinai köztársaság Men-dora területének egy része borzasztó földrégés által elpusztítottat. Mint-egy 7,000 ember veszett el.

(Kormányozható léghajó.) Valami Kreczy a „Wien. Ztg.“ szerint, oly léggolyót talált volna fel, melyet kormányozni lehet s azt a bécsi secha-hausi arenában be is fogja mutatni.

(Szegeden) f. hó 3-án reggel hózivatar volt. A galambtojás nagy-ságú hóhelyek alig egy félóra alatt egészen fehérbe öltözötték az utcákat s házak födeleit. A légmérésék a fagyponitg szállt.

(Adakozás.) A Vasárnapi Újság szerkesztőségéhez a mult héten beküldetett:

Petöfi szobrára: Kolozsvárról több hazafi Stein János könyvtárus által 11 ft. (A többi összeghez a pesti takarékpénztárba tétetett. — Szerk.)

A magyar Akademia palotája.

(Ujjab kimutatása.) a Vasárnapi Újság szerkesztőségéhez beküldött adakozásoknak:

LIV kölés: Kölkedről az ottani ref. egyház, lelkész és káplán 5 ft. 50 kr. — Erdélyből Zajzon községe Papp László által 2 ft 60 kr. Összesen, 8 ft 10 kr.

Az eddigi I—LIII. kölésekkel együtt: 14,609 ft. 21 kr., 1 régi róm-arany, 1 huszfrankos arany, 112 cs. arany, 21 kétfptos tallér, 1 orosz tallér 4 ujftos, 140 huszas, 18 nevedftos, 1 db. 100 pftos és 10 db. 20 pftos nem zeti államközlőnkötelezvény.

Levelezés.

Pestmegye, Nagy-Bőcsa, aprilis 28-án. (Alkotmányos jogok gyakor-lása utáni vágyak s elméldetés miatti panaszok.) Azt mondja a példabeszéd: mondj igazat, betörök a fejed. — Mindamellet, ha tán épen rajtam teljesednék is e mondat, minthogy hála az egék urának, oly időket élünk, melyben az ember mindenkinek megmondhatja az igazat minden félelem nélkül, nem hallgathatom el, hogy alkotmányos tisztviselőnk azon fájdalom, sok tekintetben roz eljárása ellen panaszt ne emeljek, melyeket a solti járás némely helyein tapasztalni elég szerencsések vagyunk.

Ugyanis e járás alsó részét Tázlár, Nagy-Bőcsa, Kötöny és Harka pusztákat (mely a német rendszer alatt a birtokosok akarata folytán pusztai községgé alakult, s birt egy előjáróval, minthogy az minden községtől távol esik, ugy hogy azt odacsatolni egyikhez sem lehetne, mert az mindig kül-lön önálló terület volt) számos kisebb és nagyobb birtokosok és bérlők lak-ják, kik mult február hóban a megyei esküdtr urjelenléteben gyűlést tartván, a volt előjáró helyett, minthogy azzal megelégedve nem voltak, közakar-ral egy gondnokot választottak, hogy az, az ezen pusztákra megyeileg kivetett adót a birtokosokra aránylag felosztva, tőlök beszedje s illető helyére szállítsa; nemkülömben az érkező körlveleket a birtokosokkal közölje. — Evégből egy birtokos-társunk kültetvén főbíránkhoz, előadandó a birtokosok óhajátát, s értesíteni őt a választásról, s megkérni arra, hogy addig is, míg az országgyűlés a községek iránt rendelkezik, ezen pusztákat ismerje el egy önálló községnek, s a gondnokot ruházza fel oly hatalommal, mint minővel egy községi bíró, s a körleveleket a gondnoknak is küldje meg, hogy az azokról a birtokoságot értesíthesse, s velők közölje, s végre, hogy marhás-levelek kiadását is engedné meg.

Küldöttünk választat azt nyerd, hogy ő (t. i. főbíránk) semmi pusztai községet nem ismer el s a birtokosok óhajátát nem teljesítheti, a ki valamint meg akar tudni, menjen Vadketrre vagy Kis-Kőrösre. — S így csak annak van egy kis tudomása a dolgok menetéről, ki hirlapot járát; pedig higye meg, tisztelt szerkesztő ur, sokan vannak közöttünk, olyanok is, a kik higye őn becses lapját sem járatták. (Azt hinné az ember, hogy a mai világban

már pénzért mutogatják az olyan „birtokost“, a ki még hirlapot sem olvas. Szerk.) — Így történt az is, hogy a bőcsai birtokosok, kiknek száma pedig meghaladja a 40-et, a követválasztásra (e tekintetben a duna-vecei vá-lasztó körülethez tartozott) összeírva, de arról még csak értesítve sem volt; már pedig az 1848-iki V. tez. értelmében a választáshoz az itteni birtokos-ágnak is joga lett volna, — vagy azok a jó urak azt hitték, hogy kötelesség-öknek eleget tettek akkor, midőn Bőcsa nevét csak a papírosról olvasták, a birtokosság összeírását vagy csak értesítést is felesleges dolognak tart-ván. T. főbíránk pedig jobban el levén foglalva a duna-patai követválasztás-sal, minthogy arra felügyelt volna, hogy épen az ő kerületében ily törvényellenesség el ne követték, a legnagyobb részben tehát mi ugy va-gyunk, mintha nem is volnánk e hazának polgárai, s mintha nem is a hivatal- volna a népért, hanem ellenkezőleg a nép lenne a hivatalért. Ezen törvény-telen eljárás ellen óvást csak azért nem tettünk, mert az ügyis elég zavart szaporítani nem akartuk.

Bár adná az egék ura, hogy mielőbb elérkezne az idő, midőn el lehetne mondani: hogy megadtuk a királynak, a mi a királyé, a tisztviselő- nek a mi a tisztviselőé, de a tisztviselő is megadta a népnek, a mi a népé. — S.

Arad, apr. 30. (A telekkönyv ügye a megyénél. Követválasztási kilő-tások.) Azon országbírói körlevél, mely a lelépelt törvényellenes német rendszer rendezte bíróságoknak felosztását s a törvénykezésnek alkotmányos bíróságok általi átvételét tárgyzassa, Aradvármegyéhez is leérkezvén, az igazságügy mikénti átvétele tekintetéből a megye első alispánja rendkívüli bizottmányt gyűlést hívott f. évi aprilis 30-ára össze.

Határozattá vált, hogy a bizottmányi tagokból külön kinevezendő, s tettleg ki is nevezett küldöttségek a működésében mai napig meghagyott megyei törvényszéktől és telekkönyvi tanácsától minden irományt és kezelést haladék nélkül átvegyenek.

Eddig minden nyugodtan folyt le; de midőn afölött támadt kérdés, hogy mi történjék az átveendő telekkönyv-iratokkal s a további kezeléssel, a bizottmányi vitatkozás még a személyeskedés terére is átcsapott, elany-nyira, hogy a delután 1 óráig tartó tusakodás eredményre csakis azáltal vergődött, mivel a bizottmányi tagok egy része a helyszínről eltávozott.

A telekkönyvi ügyeknek további kezelése tekintetében a vita tárgyat a két különböző nézetben tett indítványok képezé. Ezen indítványok egyike az volt, hogy a telekkönyvi ügyek vétessenek át az ezeket kezelő egyke-zettel együtt, s képezzék az alkotmányos megyei törvényszéknek egyik s illetőleg telekkönyvi osztályát mindaddig, míg az országgyűlés vagy kodifika-tió, vagy ideiglenes törvények által intézkedni fog. Az ezen indítványt támogató pártnak egyik kiegészítő kívánalma odaterjedt, hogy már ezen bizottmányi ülésben rendszeresíttessék azon személyzet is ideiglenesen, mely a telekkönyvi kezelést felelősség mellett vigye.

A másik párt azt ohajtotta, hogy, miután a központi főbíró csakis a helybeli bizottmányi tagokat hihatta az idő rövidsége végett össze, az alispán saját felelősségére a telekkönyvi iratokat átvesse, s a legközelebbi havi bizottmányos üléstg kezeltesse. De óvást tesz az ellen, hogy már ezen bizott-mány válassza meg a telekkönyvi személyzetet, mivel a bizottmányi rend-kívüli teendőre, kizárólag az ügyeknek átvételére levő összehívva, ha egy részt tagadni nem lehet, hogy az alispánnak rendkívüli ügyek elintézésére joga is van a választmányt összehívni; de másrészt szintén igaz az is, hogy a tiszt kar, vagy egyes osztályainak megválasztását csak az általános ér-tesített bizottmány tagjainak gyűlése van joga eszközözni.

Győzött a jobb, vagyis az, hogy a kinevezett külön küldöttség, a telek-könyvi okmányokat annak személyzetével együtt átvegye, s a kezelést a telekkönyvi nyitvatartása mellett a jövő bizottmányi üléstg, s ennek további intézkedéseig intézze a megye törvényszéke.

Nem mellőzhetem el ezeknek kiegészítésül felemlitni még, hogy vol-tak oly indítványok is, melyek csupán azért, mivel a jelenleg fenálló telek-könyvi szerkezet nem homi, hanem külföldi gyártmány, ezt egészen félre-tételni, s a hitelt az eddig hozott magyar törvények értelmében fentartani vették czélba.

Ezen indítvány pártolásra azért nem talált, mivel a telekkönyvek ren-dezése mint tény, a nemzetnek örökös kívánása volt, s hitelétől, melyet a fenálló telekkönyvek mellett magának a külföldi előtt szerzett, addig is, míg az országgyűlés másképp nem intézkedik, megfosztatni nem akar. Egy házat, melynek árát az ország véres verejtekéből megvették rajtunk, csak azért lerombolni, mivel azt nem bennszülettek s a nemzet rendelkezéséből építék, — ha különben nagy hasznát vehetjük, s hasonlót mindenesetre mind-járt a lerántás után építeni kellene, csak kéros következményű intézkedés.

Aradmegye radnai járásában, mint tudva van, Csernovics Péter vá-lasztatván meg országgyűlési követül, miután ez a torontáli követéséget fogja elfogadni, s ezáltal a radnai kerület más követet választand — élénk figyelmet gerjeszt a majdan megválasztandó követ.

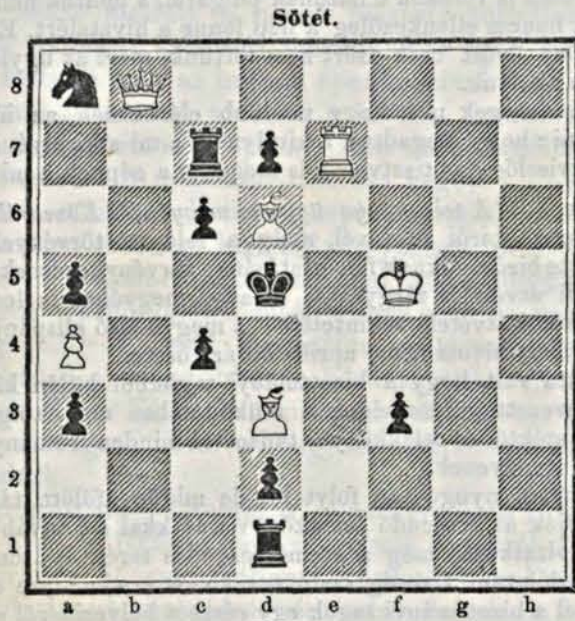
Azok, kik feddhetlen multat és szilárd jellemet keresnek a törvény-hozással megbizandó egyéniségben, R F ot akarják itt meg-választani követnek. Rebesgetnek mások azonban oly egykét, kit Csernovics Péter maga helyett a radnaiaknak ajánlani törekszik. Ezen egyén igen ismerős arról, hogy 1849-ki őrnagyi állásának daczára később, midőn a chi-nai mandarinok a centralisató érdekében a nemzetnek még érzelmeit is elnyomni törekedtek, oly hathatós fekete beszédet tartott az aradi kis erdő-ben rendezett, s csak gut gesintek által elfoglalt asztalnál, hogy maguk a jóakaratu vendégek majd mindnyájan elsárgultak, és egy jelenlevő tábor-nok, ki a szónokot megsókolta, oda volt a legteljes nyilatkozni, hoghya a kormány ily derék emberről csak százat produkálhat, jövője fölött nincs

mit aggdnia. Ha a radnaikat azon szerencsétlenség érné, hogy a követség ezen ember nyerné el, nálunk már előre is fogadásokat terveznek arra, hogy az említett egyén az országgyűlésen bizonyosan a baloldal legszélső székére ülend.

SAKKJÁTÉK.

72-ik sz. feladvány. — Willmers Rudolftól.

(E szép eredeti feladványt a magyar sakkbarátoknak ajánlja szerző, ki jelenleg épen Pesten mulat, s örülnék az alkalomnak, láthatni, hogy Willmers ugy a zongora, mint a sakkjábla mellett egyaránt nagy művész.)

Világos indul, s 4-ik lépésre matot mond.

13-ik sz. játszma. — (Olasz megnyitás.)

ZÁRY ZS. és CSERESNYÉS I. között, Pesten, 1861. május 5-én.

(Ki feladványainkat eddig figyelmel kísérte, a matolás különféle neveivel bizonyosan e égge megismerkedett. Elhatároztuk tehát, elő játszmáknak jegyzetkekkeli közlése által olvasóinkat a gyakorlati játékba is bevezetni. A játszmák sorát az úgynevezett ginoco piano-val kezdjük meg, mely megnyitást az első három lépés képezi. E lépések mindkét részről a legbiztosabbak, s mint hogy olasz mesterektől erednek, e megnyitást „olasz megnyitás”-nak nevezük.)

Table with chess moves for White and Black, including notation like e2-e4, Hb8-c6, etc.

Es volt Sötétnek legjobb húszása. Fc8-e6 hiúsítható volna meg. 16) Hf3-h4 Vd8-d5 17) Hh4-f5 Fg6-f5: 18) Hg3-h5† (Földaja).

A 67. számú feladvány megfejtése.

(Weisz A. J.-tól.)

Table with chess solutions for White and Black, including notation like Ve7-d8, Ba8-b8:A, etc.

Helyesen fejtették meg. Vessprémben: Fülöp József. — Lessen: báró Meszéna István. — Pesten: Cselkó György. — Kis-Kürtösön: Osemiczky Károly. — Parabutyban: Rothfeld József. — Monokon: Skvór Antal. — B.-Ujvárosban: Kovács Lajos. — Galsán: Sas Lajos.

Rövid értesítések. Gy-Fehérvár: H. L. A játszma lassan halad. Folytatását várjuk. — Parabuty: R. J. A feladványokat köszönettel vettük. — Bécs: G. S. Örülök sem feledkezni k el.

Színházi napló.

Péntek, május 3. „Bocsiltszók.” Eredeti vígjáték Szigetivől. Ezt követte: „a négy évszak” című balet a „Guzman Johanna” operából. Szeretnők tudni, hogy kinek a kedveért hozhatta ezre az igazgatóság a „négy évszak” baletet? Mert hogy a közönség nem gyönyörködik benne, azt az igazgatóság már többször tapasztalhatta. Vegyük hozzá még azt, hogy e különben is igen szegény balet, a táncszemélyzet hiányos volta miatt, éppen nem úgy alakult elő, mint kellene, a gépezet pedig oly gyarló lábán áll, hogy csak az imádság tartja.

Végül csak azt említem, hogy saját felelősségemre ön, tisztelt szerkesztő ur! ezen soraimat bátran kiadhatja, mivel országos kalamitás lenne, ha Arad megye a köpenyforgatás megfigyelése nélkül követség szempontjából ily emberekre szorolna. Fényes Károly.

Szombat, május 4. „Bánk bán.” Eredeti opera 3 felv. Zenéjét szerző Erkel Ferencz.

Vasárnap, május 5. „Kákán csomó.” Vígjáték 1 felv.; és „Férv az ajtó előtt.” Operette 1 felv. Offenbachtól. A „Kákán csomó” ügyes kis vígjáték; sajnáljuk, hogy Lendvai játékaiban egy kicsit nagyon is szem előtt tartotta a vasárnapi közönséget, a művészet rovására. Az operette ma is tetszett. Szerdahelyin kívül Huber Ida és Markovics Ilka is jól forgatták magukat. Közönség csekély számmal volt jelen.

Hétfő, május 6. „IV. László.” Eredeti szomorujáték 5 felv. Irta Dobsa Lajos. Ez uttal a darab új kidolgozás szerint adatott elő. Hogy szerző művét versbe szedte, az a darabnak minden esetre előnyére szolgál, de ez előny sokkal nagyobb volna, ha szerző még egyet-mást, például a vak leány jelenetét kihagyta volna belőle. Legjobban tetszett Munkácsy-F-né, mint „Ayda.” ki sok taps és kihívásban részesült. Szerzőt is kihitták.

Kedd, május 7. „Ilka és a huszártoborzó.” Eredeti opera 3 felv. Zenéjét írta Doppler Ferencz.

Szerda, május 8. „A mama.” Eredeti vígjáték 3 felv. Irta Szigligeti. Csütörtök, május 9. A színház zárva volt.

Szerkesztői mondanivaló.

5641. Fülöp-Daróc. Gulácsy László urnak. Az ön által küldött, egy tiszaméleti falu határára talált, s Hadrianus római császár idejéből való ezüst pénzátadók a Nemzeti Múzeumnak.

5642. Betlér. Sz. P. P. A. „tiltakozásból” nem érthetjük meg eléggé világosan a sérelem minőségét. Tán legjobb is volna, ez ügyet otthonn elintézni s nem vinni a nagy közönség elé. Ha az egyet mostani tisztviselői nem bírják a közbizodalmat, bizonyosan könnyű lesz őket rábírn, hogy érdemesebbeknek engedjék át helyeiket Engedje ön, e tárgyat önk házi ügyének tekintetünk s a viszákosnak most kétszeresen káros voltára figyelmeztetünk.

5643. Kapátok ormairól. Búbánat, Felsőhajítás, Hazámhoz s több efféle czímű, hangú s terjedelmű fiatal vers-menyek íróihoz. Vajjon mit véthettünk a hazai gymnasiumok nemes törekvésű ifjúságának hogy egy idő óta oly sürűn küldi hozzánk „első zsengőin k” mutatóványait? Tessék a tanár urakhoz fordulni, kik szívesen szolgálnak utbaigazítással — a mire mi itt egyáltalában nem értünk rá. Idővel, évek múlva, tanulmány és tapasztalás után — akkor is lesz még valahol szerkesztő. Tehát későbbi viszontalközöség, most pedig egyelőre kímélet, oh ostromló, fiatal nemzedék!

Nyilt tér. *)

Nyilatkozat. Hirtling Boldizsár ur felszólítására válaszul, miszerint: „Tarogató”-m meg nem jelenhetvén, t. előfizetőimnek siettem i lető pénzeiket visszakülden; s mint hogy azok, a nálam levő vevény szerint pénzeiket már jó rég meg is kapták.

Néhánynak azonban ezek közül utolsó postáját csak e napokban tudhatván meg a főpostakönyvből, intézkedtem, hogy ezek is — s köztök Hirtling Boldizsár ur — azt mielőbb megkaphassák.

Simonffy K.

*) E rovathoz közlött cikkekért csupán a sajtóhatóság irányában vállal felelősséget a Szerk.

HETI NAPTÁR.

Table with columns for Catholic and Protestant, Greek-Roman, and Jewish calendars, listing dates and events for the month of May.

Holdnegyed: 3 Első negyed 17-kén 5 óra 19 perccor este.

TARTALOM.

Teleki László meghalt Jókai Mór. — 1848—1861. Szűcs Márton. — Zrínyi Péter és Frangopán Ferenc halála (folyt.). Pauler Gyula. — A bolcsok köve (vége). — A ki ályi tudósárság Londonban (képp 1. W. A. — Felő bor-odi képek (képpel). — László Károly level-i Amerikából XV. — Ta-ház: A fumei hajózáti és k-r sk delmi novvéda. Kenessey Albert. — G-őf Teleki László halála. Dalmady Győző. — Irodalom és művészet. Ipar. gazdaság. kereskedés. Kö-intézetek, egyet. Mi új-ság? A magyar Akadémia palojaja. Levelezés. Sakkjáték. Színházi napló. Szerkesztői mondanivaló. Nyilt tér. Heti naptár.

Felelős szerkesztő Pákh Albert (lak.: magyar-utca 1. sz.)

Pest, május 19-én 1861.

A Vasárnapi Ujság hetenkint egyszer nagy negyedrétben 1 1/2 iven jelenik meg. Előfizetési díj Buda-Pesten házhoz küldve vagy postal uton külön a Vasárnapi Ujságra félévre 3 ft., a Politikai Ujdonságokkal együtt 5 ft. új pénzben. A Vasárnapi Ujság a Magyar Sajtóval együtt (a Politikai Ujdonságok nélkül) félévre 12 ft., évnegyedre 6 ft. új pénzben. — Az előfizetési díj a Vasárnapi Ujság kiadó-hivatalához (Pest, egyetem-utca 4. szám) bérmentve utasítandó. (Szerkesztőségi szállás: magyar-utca 1. szám.)

CZUCZOR GERGELY.

Tizenöt esztendei, csaknem szakadatlan munka után végre be levén fejezve, most készül sajtó alá azon annyit emlegett és oly régóta várt nagy szótár, melynek kivitelét, a magyar tudományos Akadémia kezdeménye és tekintélye mellett, Czuczor vállalta magára, s mely az Adalung-féle német — és a párisi Institut által kiadott francia vállalat példájára, a magyar nyelv egész szórendszerét gyökerez, kimerítő földolgozásban fogja tartalmazni. E munka által nyelvünk, — mely diszre, erőre és gazdagságra nézve bármelyikkel versenyez — tudományos tekintetben is, a mivel európai nyelvek színvonalára lesz emelve. Hogy e nagy-szerű gondolatnak életet adott, az csak egyik felét teszi Czuczor érdemeinek, mert nem csekélyebb elismerés illeti az irodalom egyéb ágáiban kifejtett munkásságát is. Így többek közt az elsők közé tartozott, kik a népdalnak saját neve alatt helyet követeltek és tudtak kivívni az akkor még nagyobbára mellékvényeken ögyelgő magyar költészetben — miáltal Czuczor a tulajdonképeni nemzeti iskola egyik uttörője és előharczosa lett.

CZUCZOR GERGELY.

A mint ember és mint író egyaránt tiszteletreméltó férfi, született 1800-ban, dec. 27-én, Nyitra-megyében, Andód nevű helységében, földmives családból. Az elemi iskolákat Érsekújvárott, a gymnasiumot Pozsonyban végezte. Tizenhét éves korában a sz. Benedek-szerzetbe lépve, mint ilyen hallgatta a bölcséletet Győrben, hittant pedig Pesten és Pannonhalmán. Az egyházi rendeket 1824. végén vette föl s 1825-től 35-ig Győrben és Komáromban oktatói hivatalt viselt. Ott nemcsak mint emelkedett lelkű tanító, de főleg a nagy cholera ideje alatt mint hitszónok és buzgó lelkipásztor is meg tudta magát kedveltetni. Ez időköz alatt lépett föl „Augsburgi átközet” című hőskölményével (1824.) Mind ebben, mind az ezt követő „Aradi gyűlés”-ben (1828.) mint a Vörösmarty-iskola kiváló, és saját felfogásu tagja tűnik föl. Ezeket követte „Botond” négy énekben (1831.) A Tudóstársaság 1831. februári első nagygyűlésében levelező tagul választotta. Már előbb, 1828-ban beutazta volt a magyar alvidéket egész Belgrádig, Hunyadi Jánosról tervezett nagy hőskölménye kedveért a